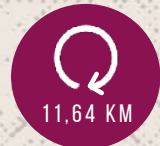


# LA GUIA

LA POBLA DE LILLET

# SENDER BOTÀNIC DEL CATLLARÀS



Ajuntament de  
La Pobla de Lillet



**ICHN**  
Institut Català  
d'Història Natural





## Guia del Sender Botànic del Catllaràs

Edició: 2022

Obra col·lectiva elaborada amb el suport de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de la Pobla de Lillet.

Textos: Carles Espelt, Pere Espinet, Pere Boixader, Santi Pérez, Lluç Escànez i Marta Casals

Imatges: Fonts privades i algunes lliures de drets.

Cartografia: ICC

Maquetació i il·lustració: EasyDesign.cat

Impressió: Impremta Boixader

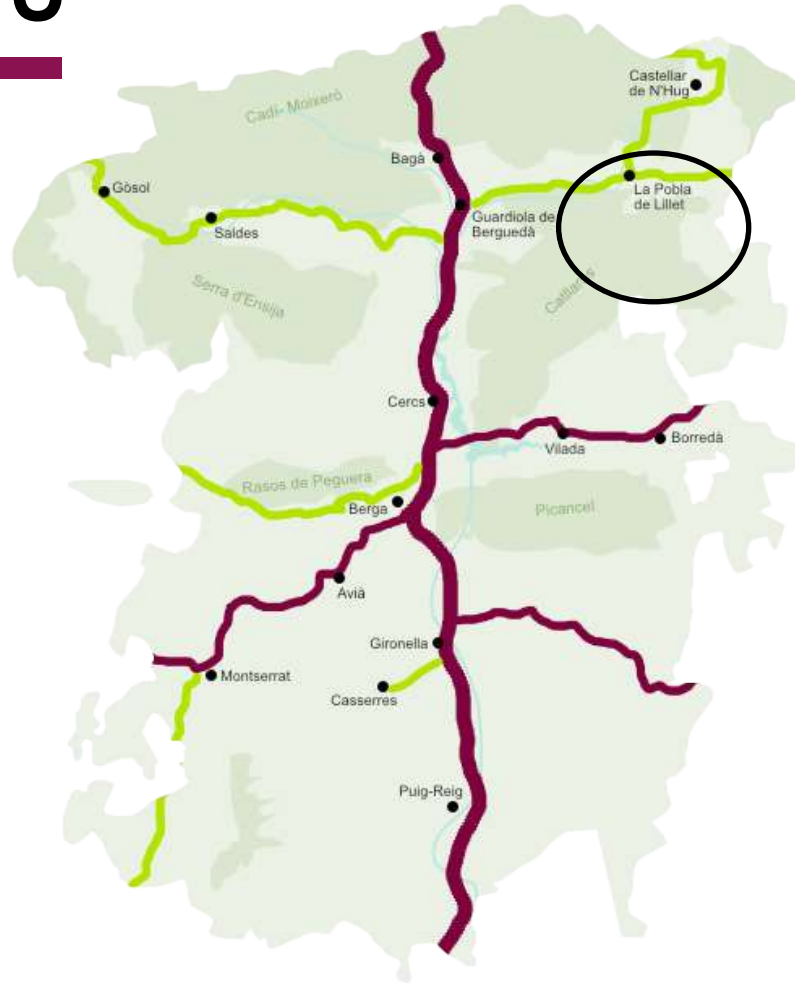
# ÍNDEX

Presentació.....	Pag. 4
La ressenya.....	Pag. 8
Mapa del recorregut i els seus hàbitats.....	Pag. 20
H1 - La roureda.....	Pag. 22
H2 - Presència humana.....	Pag. 24
H3 - La Canalassa.....	Pag. 29
H4 - Entorn miner.....	Pag. 30
H5 - La fageda .....	Pag. 34
H6 - Prat Gespador.....	Pag. 37
H7 - Vegetació rupícola.....	Pag. 39
H8 - Devesa Jussana.....	Pag. 41
H9 - Mirador d'Ardericó.....	Pag. 45
H10 - La pineda.....	Pag. 46
H11 - Pla de Catllaràs.....	Pag. 49
Les orquídiess.....	Pag. 50
La ruta dels Trepelluts.....	Pag. 58
Visita la Pobla.....	Pag. 61
Bibliografia i agraïments.....	Pag. 62



# PRESENTACIÓ

Amb el nom de Serra del Catllaràs es coneix actualment el massís prepirinenc situat a la part nord-est del Berguedà i encerclat pel riu Llobregat, els seus dos afluents Arija i Merdançol i el torrent de Solls, que el separaria dels Rasos de Tubau. Aquest nom s'aplicava en origen només al vessant nord del massís, bàsicament al terme de la Pobla de Lillet, però realment tota la delimitació esmentada forma una unitat de relleu força compacta i i separada dels massissos prepirinencs contigus, cosa que en justifica l'extensió del topònim.



Tota la serra pertany a la conca del Llobregat, on vessen els torrents que la desguassen, ja sigui directament o a través dels dos col·lectors principals de l'Arija i el Merdançol, malgrat que la naturalesa calcària del territori el faci molt procliu al fet que la circulació hídrica hi sigui subterrània.

El relleu modelat per l'erosió sobre el substrat calcari és, en general, força abrupte, amb una important presència de cingleres, roques solitàries o monòlits. Tanmateix, a la part superior hi ha una mena d'altiplà estructural amb planells i deveses d'una certa entitat, espurnejats d'afloraments rocosos imponents. En aquesta zona superior hi ha els set punts culminants de la serra que superen els 1700 metres, amb cims de formes suaus i arrodonides, que contrasten amb els contraforts de menor altitud, molt més esquerps.

El vessant septentrional de la serra, per on discorre l'itinerari botànic Catllaràs, és bàsicament un espai boscós, dominat pel pi roig, amb alguna presència esporàdica de la roureda de roure martinenc a les carenes i vessants assollellats.

És també important la presència, en els vessants més ombrívols, pels quals transita bona part de la ruta, de la fageda amb boix, ja sigui en solitari o bé acompanyant el pi roig. A les parts més altes el pi roig és substituït per algunes clapes de pi negre que aporten un aire clarament pirinenc a la vegetació del massís. A les parts sense bosc, especialment a la part superior del massís, s'obren alguns prats, aprofitats per a la pastura bovina, amb la presència especial de les mollereres, un reducte singular i fràgil amb una diversitat botànica molt important que cal protegir en extrem, impedit-ne la dessecació i el trepig (en especial de qualsevol vehicle motoritzat).

A nivell faunístic destaca la presència del gall fer, en un dels seus reductes més meridionals, a més de cérvols, cabirols, isards i diverses espècies de rapinyaires i mamífers carnívors. Remarquem també la presència de l'espectacular papallona *Graellsia isabelae* (graèllsia), i dues espècies singulars de ratpenats *Rhinolophus ferrumequinum* (ratpenat gran de ferradura) i *Barbastella barbastellus* (ratpenat de bosc o barbastella). Com és habitual a tots els boscos de Catalunya hi ha també una significativa presència del senglar.





La flora de la serra és, sens dubte, un dels seus trets més singulars, amb una sèrie de plantes de caire pirinenc que es reclouen en aquestes altituds molt més modestes, i per la presència d'altres espècies que poden ser molt rares o absents a la resta de Catalunya o inclús al Pirineu.

Sorprèn especialment la quantitat i varietat d'orquídies que hi arriben a créixer (més de trenta taxons diferents), a causa de la diversitat d'hàbitats que conformen la serra. Dues d'entre elles, *Cypripedium calceolus* i *Gymnadenia odoratíssima*, en destaquen per la seva extrema raresa.

L'itinerari botànic Catllaràs que us proposem és un recorregut de 11,64 km, de longitud, amb un desnivell positiu de 609 metres i unes quatre hores de durada, descomptant parades. Pretén oferir-vos una visió general del paisatge, la vegetació i la flora d'aquest vessant septentrional del massís que va de Falgars fins als planells i rocams del anomenat Catllaràs Central.

Es tracta d'un entorn sensible i fràgil envers el qual us preguem el màxim respecte, procurant no sortir dels camins marcats, no accedir a les zones especialment tancades i no collir cap mena de planta. No és recomanable fer el recorregut amb gossos; en tot cas haurien d'anar lligats per evitar qualsevol interferència amb el bestiar o els animals salvatges.

Us agraïrem que tingueu en compte aquestes recomanacions.

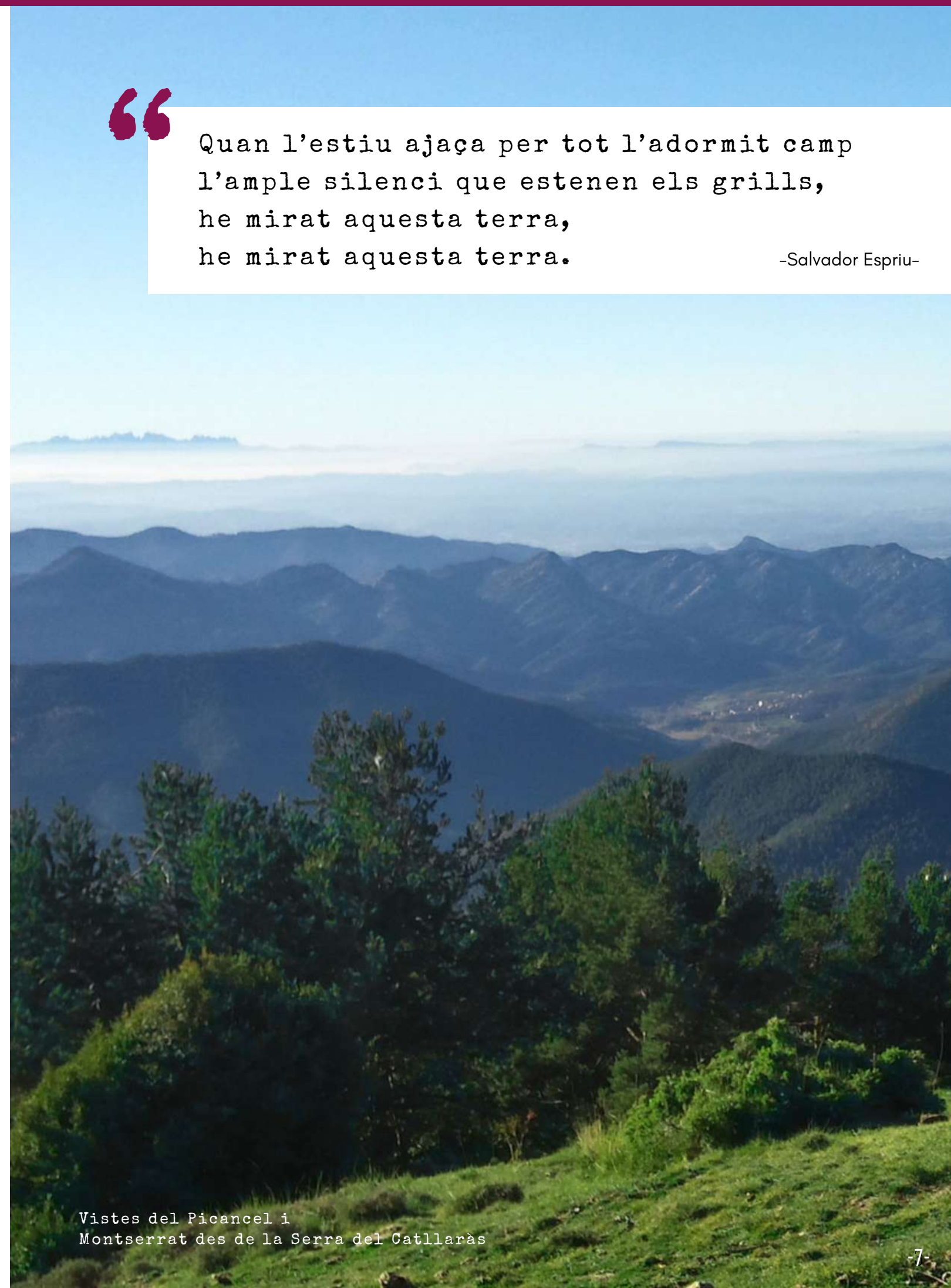


Flor de Neu  
(*Leontopodium alpinum*)

“

Quan l'estiu ajaça per tot l'adormit camp  
l'ample silenci que estenen els grills,  
he mirat aquesta terra,  
he mirat aquesta terra.

-Salvador Espriu-



Vistes del Picancel i  
Montserrat des de la Serra del Catllaràs



# RESSENYA DE LA RUTA

## DADES TÈCNIQUES

<b>Punt d'inici i arribada</b>	Font de la collada de Falgars. Entorn Santuari de Falgars
<b>Com arribar al Santuari</b>	Podem accedir a l'inici de la ruta des de: 1.- La Pobla de Lillet 2.- Sant Julià de Cerdanyola
<b>Recorregut</b>	11,64 km.
<b>Durada</b>	5 hores i mitja, aproximadament
<b>Desnivell</b>	609 m. (positiu acumulat)
<b>Informació</b>	Al llarg de la ruta podreu trobar els senyals amb enllaços a informació.
<b>Punts d'aigua</b>	Durant la ruta podreu recollir aigua a l'inici, a la Font de Prat Gespador i a la font de la Devesa Jussana.
<b>Accessibilitat</b>	Les característiques de la ruta fan que no sigui adequada per a persones amb mobilitat reduïda
<b>Senyalització de la ruta</b>	<p>La ruta transcorre en gran part per camins que corresponen al PR-C52, al PR-C11 i al GR-4, marcats amb color groc i vermell respectivament.</p> <p>Al llarg de l'itinerari també trobarem plaques indicatives del sender temàtic que en faciliten el seguiment.</p>

Senyals GR      Senyals PR



Km. 0

L'itinerari botànic s'inicia a la collada de Falgars on hi ha una font arranjada per ICONA als anys 70 del segle XX amb bancs i una taula de pedra. Lleugerament elevats sobre el coll veiem les dependències del santuari i l'hostatgeria.



El santuari de Falgars va ser construït al 1120 com a obra particular i es cedí al monestir de Sant Llorenç prop Bagà que n'exercí el domini durant tota l'edat mitjana. Consta que la casa annexa es va construir el 1636 per allotjar els devots.

Tot i ser d'origen romànic, durant el s.XVII, els edificis van patir grans transformacions.

Durant el 1936 i en el marc de la Guerra Civil, el lloc va ser cremat i la marededeu, datada del s.XV, va quedar malmesa i a trossos. El 1947 el lloc va ser restaurat.

La serra de Falgars és un indret estratègic que forma una gran balconada sobre la vall del Llobregat i que ha estat ancestralment un indret de peregrinació, aplec i esbarjo per als habitants de la Vall de Lillet i del nucli veí de Sant Julià de Cerdanyola. Disposa de recursos recreatius en forma de taules, bancs de fusta i barbacoes. Les barbacoes es troben situades als planells envoltats de roures. Es poden utilitzar responsablement la major part de l'any sense risc significatiu d'incendi.

Podem deixar el cotxe en alguna de les zones d'aparcament de la collada o pujant cap al santuari.

De la collada estant agafem la pista direcció al Xalet i al Mirador. Al marge obert de sobre la pista comencem a veure algunes de les plantes que anirem trobant al llarg del recorregut (segons l'època de l'any, *Primula veris*, *Anemone hepatica*, *Viola sylvestris*, *Euphorbia amygdaloides*, *Helleborus viridis*, *Pulmonaria longifolia* o *Lathyrus vernus*, entre d'altres).

Km. 0,08

Deixem la pista per prendre un camí que s'enfila cap a la dreta amb els senyals grocs i blancs del PR-C11. Seguirem aquesta senyalització durant la primera part de l'itinerari.



Entrem en una zona de bosc força espès de fageda amb boix i pi roig amb un sol cobert de gramínies com ara *Festuca gautieri* i *Sesleria caerulea*. Entre elles s'aixequen lleugerament les tiges de la rubiàcia *Cruciata glabra*. Només en els marges més oberts apareixen esparses altres plantes de sotabosc.

### Km. 0,13

El camí travessa una pista i continua pujant en la mateixa direcció. Durant uns centenars de metres, anirem passant més o menys paulatinament de l'orientació inicial de cara nord a la part solella de la muntanya. Entre el faig i el pi roig dominants podrem descobrir alguna blada (*Acer opalus*), ginebre (*Juniperus communis*) o corner (*Amelanchier ovalis*). Les roques de la vora del camí estan cobertes principalment de la molsa *Dicranum scoparium*. A l'estiu també podem trobar-hi exemplars de l'orquídia *Epipactis helleborine*.

També es pot veure algun roure solitari (*Quercus pubescens*), poc abans del seu predomini total a la cara sud.

### Km. 0,73

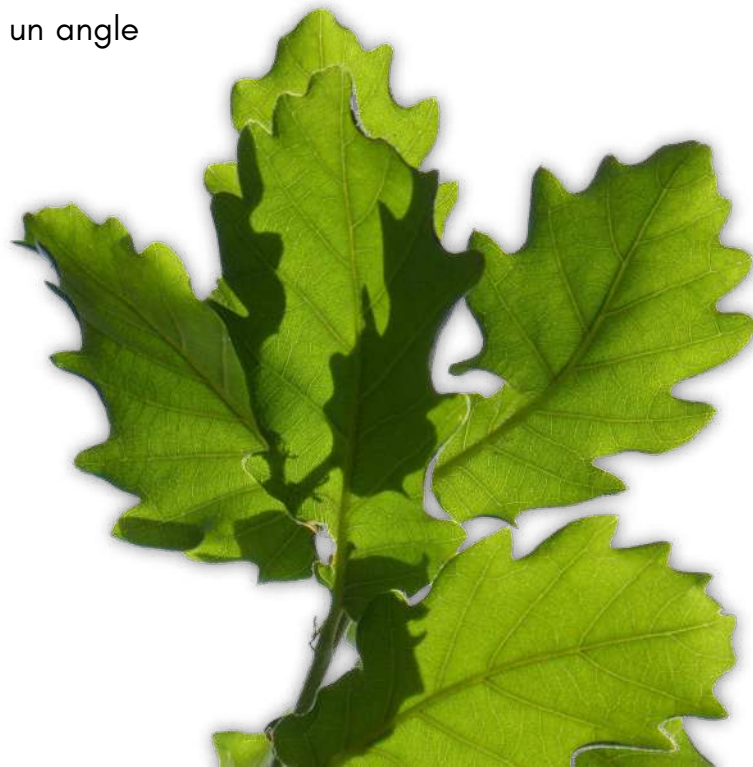
El camí s'aplana. Entrem definitivament al vessant solell del serrat de Vallfogona. La vista s'eixampla i davant podem veure la baga i les alçades del Catllaràs central per on discorrerà gran part del nostre itinerari.

El bosc ha esdevingut una roureda, amb el roure martinenc com a arbre dominant (**Hàbitat 1**).

El camí travessa la roureda planejant o en lleuger descens en direcció al mas de Vallfogona. Quan ja som a prop de la casa, el bosc s'aclareix una mica i comencem a veure més avellaners (*Corylus avellana*) i algun auró blanc (*Acer campestre*), fàcil de distingir de la blada (*Acer opalus*) per la seva escorça clivellada (llisa en la blada), les flors apuntant amunt (pèndules en la blada), les fulles més petites i amb lòbuls més profunds i els fruits amb dues ales en un angle de 180 graus (clarament més agut en la blada).

### Km. 1,19

Arribem a la pista que va de la Canalassa al Camp de l'Ermità. El bosc s'obre totalment i als marges s'intueix l'empremta de les antigues feixes associades al mas. La vegetació és la típica dels indrets desemboscats amb un cert aire antròpic: aranyoners (*Prunus spinosa*), esbarzers (*Rubus ulmifolius*), arços (*Crataegus monogyna*), saücs (*Sambucus nigra*), freixes



(*Fraxinus excelsior*), diversos fruiters (*Prunus avium*, *Malus sylvestris*) i algun gatsaule (*Salix caprea*).

Pocs metres més amunt del punt on el camí s'ajunta amb la pista s'alça la casa de Vallfogona (**Hàbitat 2**).

Deixem la casa a l'esquerra i continuem uns metres per la pista.



“ El lloc de Vallfogona és documentat des de l'any 985, concretament quan es va consagrar l'església de Sant Cristòfol, Santa Susanna i Sant Nazari de Vallfogona; l'església fou parroquial durant tota l'època medieval i el rector servia també a l'església veïna de Santa Maria de Falgars.

L'església va abandonar-se al segle XV. Les seves restes, recentment retrobades, estan en procés d'excavació arqueològica.

L'any 1354 ja és documentat el Mas de Vallfogona (mas Serra de Vallfogona), que al segle XVII fou reconstruït en la seva totalitat.

### Km. 1,26

Deixem la pista per agafar el PR que, revoltant, comença a baixar per l'esquerra. En aquest tram del camí travessarem la zona principal de feixes conreades en el passat pels estadants de Vallfogona. Encara avui s'intueixen algunes parets de pedra seca entre la vegetació que ha anat cobrint tot l'indret. Poc més avall de la casa els fruiters a peu de camí estan molt vistosament coberts de líquens de parmeliàcies i usnoidees d'escorça.

Anem baixant entre boixos, arços i avellaners. Veiem també freixes, blades, aurons blancs i algunes raconades cobertes de mercurial (*Mercurialis perennis*).

### Km. 1,57

El camí s'ajunta una altra vegada amb la pista que hem deixat fa poc. La seguim cap a la dreta.

### Km. 1,65

La Canalassa (**Hàbitat 3**).

### Km. 1,70

Deixem la Canalassa enfilant-nos pel PR que puja en diagonal pel marge dret de la pista. Durant un tram del camí transitarem per un bosc on el pi roig és l'únic element arbori. L'explotació forestal del Catllaràs ha comportat sovint aquesta mena de canvis sobtats en la vegetació. En aquest cas, una tala relativament recent ha eliminat el faig i la boxeda d'aquesta zona per afavorir-hi el pi.



La major lluminositat d'aquest bosc permet la presència de més plantes de sotabosc: *Sanicula europea*, *Valeriana montana*, *Lilium martagon* (imatge inferior), *Digitalis lutea*, *Helleborus viridis*, *Euphorbia amygdaloides*, *Pulmonaria longifolia*, *Lathyrus vernus*, *Daphne mezereum* i moltes d'altres de mitja ombra que són fàcils de veure per les vores del camí o els seus encontorns.



*Lilium  
martagon*

#### Km. 2,11

El camí revolta cap a la dreta. Aquest canvi d'orientació en el vessant de la muntanya ens retorna a un bosc força espès de fageda amb boix i pi roig. Aquest ambient tan ombrívol ens acompanyarà una bona estona.

#### Km. 2,33

Passem per una petita clariana on ens creuem amb un camí que baixa del Coll de la Ceba per la dreta i continua cap al Clot del Teixó per l'esquerra, on es troba amb la pista que mena al Xalet. Continuem pel PR.

#### Km. 2,41

El camí passa a tocar d'unes grans roques a la dreta on podrem observar una mostra de la típica vegetació rupícola que cobreix aquesta mena d'ambients, en especial l'orella d'ós (*Ramonda myconi*).

#### Km. 2,59

Arribem a una segona petita clariana en un collet amb un pedró de terme.

#### Km. 2,68

Just a sobre del camí veiem un faig amb un curiós brot amb forma de pilota. Es tracta d'una deformació en el creixement de causa possiblement microbiana. En general, és un fenomen bastant estrany de veure. No obstant, uns quants metres per sota del camí hi ha un altre faig amb una patologia semblant.

#### Km. 2,80

Creuem una canal rocosa que amb fort pendent baixa cap al Clot del Teixó. Pocs metres més enllà, en un replà, ens sorprèn la boca d'una mina excavada a la roca.

#### Km. 2,88

Mina del Moreno (**Hàbitat 4**). Poc més endavant de la mina veiem, a l'esquerra del camí, una gran estructura rectangular que correspon a la tremuja del telefèric que d'aquí estant arribava a l'esplanada del Teixó, on hi ha una altra bocamina i algunes ruïnes de construccions associades a l'explotació. Passada la mina, es pot observar algun exemplar de *Lonicera alpigena*, molt poc corrent fora del Pirineu.

#### Km. 3,02

El camí passa just per sota d'un marge herbós de fort pendent, on es pot observar clarament la coberta herbàcia de *Festuca gautieri* i *Sesleria caerulea* que estora bona part dels boscos del Catllaràs, allà on una mica de sol i llum ho permet.

#### Km. 3,22

Rec de la Font Freda. Normalment en aquest punt hi corre l'aigua, malgrat que, com passa força vegades, desapareix engolida pel terreny una mica més avall. A l'altra banda del rec, el prat primaveral espurneja amb el blau intens de *Gentiana verna*.

Després del revolt tornem a entrar al bosc, una mica més obert a partir d'ara, amb força presència de *Daphne mezereum* i *Helleborus*. En alguna raconada creixen de costat les dues espècies *Helleborus foetidus* i *Helleborus viridis*. Aquestes dues espècies poden ser difícils de distingir quan les veiem per separat, però les diferències són evidents quan posem l'una al costat de l'altra.

Passem per dues clarianes. La primera forma una mica de mulladiu, que anticipa les extensions molt més gran de mollereres que trobarem més amunt. La segona forma una clotada eixuta de pastura anomenada la Pleta de les Vaques.



Mina del Moreno



### Km. 3,82

Just després de la Pleta de les Vaques entrem en un petit reducte del que devien ser les fagedes autòctones del Catllaràs. Aquestes fagedes cobrien gran part de l'obaga de la muntanya i avui han quedat reduïdes per la gestió forestal a illots rars i singulars (**Hàbitat 5**). Travessem el petit espai de faigs vells i de seguida el camí s'aplana i arriba a l'àmbit de roques, prats i molles que configuren l'atractiu paisatge del Catllaràs central.

### Km. 4,02

Prat Gespador (**Hàbitat 6**).

### Km. 4,11

Font de Prat Gespador. Continuem per la pista direcció est que, amb lleugera baixada, ens conduirà fins la Devesa Jussana. És un tram de l'itinerari força relaxant en un entorn de gran bellesa.

### Km. 4,22

Deixem les marques de PR que s'enfilen per la dreta i seguim el suau descens per on ens mena la pista. Davant nostre descobrim un tros enllà, entre les roques, la Devesa Jussana, ampla i arrodonida, i més a la dreta la roca del Joc, la Rocablanca, amb la seva creu cimbal, a la qual, si ens abelleix, podem pujar més endavant. Les vores de pista sempre són un bon indret d'observació botànica perquè reben més llum que l'interior del bosc.



Font de Prat Gespador

En aquestes vores podem tornar a veure algunes de les plantes que ja haurem vist fins ara o descobrir-ne alguna de nova de més alçada.

Al bosc, entre el faig i el pi roig, es comença a veure algun pi negre, que s'anirà fent més abundant a la part més elevada de l'itinerari.

### Km. 4,50

Petita mollera a l'esquerra de la pista, on podem repassar de ben a prop l'ambient i les plantes de mollera descrites a la parada de Prat Gespador. Tot continuant per la pista, trobem algunes grans roques al marge esquerre, probablement despreses dels penyals i que s'han anat repoblant per la vida vegetal.

### Km. 4,66

Roca gran a la vora de la pista (**Hàbitat 7**) per la qual continuem baixant.

### Km. 4,92

Devesa Jussana (**Hàbitat 8**). Un indret molt singular, just a sota de la imponent roca blanca del Joc que s'alça a la dreta. Hi ha una mollera just a sota de la pista i un prat arbrat al davant, tancat al nord per una altra gran roca de cresta arrodonida. Deixem la pista i agafem el PR que voreja el prat per la dreta just després de la font. De seguida, comencem a enfilarnos per una zona de terrers i roquissars. Som a l'indret florístic més singular del Catllaràs, el qual acull algunes de les espècies úniques i més rares del conjunt del país i de la península i que han donat renom botànic a la serra. Ara més que mai, és desitjable que no deixem el camí, per tal de no afectar aquest ambient tan ric com fràgil. Si mirem enrere podem veure el Pedraforca i el Comabona, extrem oriental de la Serra del Cadí. Aquesta part del Cadí enllaça amb el cordal, del qual veiem el Moixeró i la Tossa d'Alp, que uneix aquesta branca prepirinenca amb el Pirineu axial, bastint la barrera que separa el Berguedà de la plana cerdana.

Quan el camí ateny la part superior, enllacem amb un altre que segueix per sota les roques que tanquen tota la raconada. El seguim cap a la dreta en lleugera pujada.

### Km. 5,36

Joc de Pilota, un gran prat tancat, que, segons la dita popular, deu el seu nom al fet que els enginyers anglesos que dirigien l'extracció minera a començaments del segle XX hi practicaven aquest esport en els moments d'oci. Tanmateix, el nom podria ser molt bé una transformació del Joc de la Pleta, indret on fa nit el bestiar. En qualsevol cas, seria la Devesa Sobirana, en contraposició a la Jussana que hem deixat a baix fa una estona, per bé que mai ha estat coneguda amb aquest topònim.



Just en entrar al prat, unes fites entre els faigs de la dreta assenyalen l'ascensió a la Roca del Joc, amb cert grau de dificultat i alguns passos de grimpada fàcil per a qualsevol persona avesada a la muntanya i sense vertigen. Un tros de corda ajuda a superar el pas més entretingut. Al cim hi ha una creu i una capelleta amb la imatge de la Moreneta, a més d'una vista impressionant, tant del Catllaràs com de les muntanyes del nord del Berguedà. Ens endinsem al prat per dirigir-nos al pal indicador que hi veiem al mig. Ciperàcies, gramínies, gencianes, veròniques, ranuncles i altres espècies de prat ens acompanyaran segons la temporada de l'any.

#### Km. 5,45

Pal indicador. Deixem el prat cap a l'esquerra en direcció a Coll d'Ardericó, per una pista molt desdibuixada que de seguida puja cap a la dreta per sobre del prat. Quan s'aplana, al costat d'uns grans faigs, deixem la pista que en diagonal se'n va cap a l'esquerra i continuem per la pista en la mateixa direcció oest que seguíem. Podem trobar-nos algun arbre caigut que barri la pista o (si ha plogut recentment) que aquesta estigui molt enfangada. En aquest cas ens podem enfilat lleugerament pel marge de l'esquerra i anar seguint-la paral·lelament amb més comoditat.

Entrem en un tram més assolellat i per les vores de la pista podem trobar plantes d'ambients més lluminosos, com ara la jonça (*Aphyllantes monspeliensis*). El paisatge es va obrint a l'esquerra cap a la vall d'Ardericó. Al nostre davant treu el cap la Roca Roja d'Ardericó.

#### Km. 6,01

Després d'una pujada, trobem un indici de collet i un canvi de pendent. Si ens enfilem un moment al petit promontori de l'esquerra gaudirem d'una esplèndida panoràmica de la vall d'Ardericó i de molt més enllà (**Hàbitat 9**).

#### Km. 6,24

Arribem a un revolt molt marcat de la pista cap a l'esquerra. Deixem la pista per prendre un camí que s'enfila per la dreta. Sol haver-hi una fita per assenyalar aquest punt. Pugem per un bosc força espès de faig, pi i boix.

#### Km. 6,49

Arribem a un replà amb una petita clotada a l'esquerra que s'escola cap a Ardericó. Continuem pel camí deixant sempre la clotada a l'esquerra. El pi negre és cada vegada més present, bo i substituïnt el pi roig.

#### Km. 6,65

Collet, amb la Roca del Cortal a la nostra dreta i la Baga de Corró que comença a la nostra esquerra.

El pi negre domina gairebé totalment l'estrat arbori en aquest punt (**Hàbitat 10**).

El camí baixa molt suaument per l'altra banda del coll.

#### Km. 6,80

Troblem una pista de desembosc que seguim cap a l'esquerra.

#### Km. 6,92

Deixem la pista per tornar a agafar el PR a l'esquerra. Transitem en suau pujada per diversos trams de bosc amb aspecte canviant per la gestió forestal. La Baga de Corró és també un espai força interessant florísticament on s'hi troben esparsament espècies típicament pirinenques com ara el *Veratrum album*, *Paris quadrifolia*, *Ranunculus aconitifolius*, *Phyteuma spicatum*, *Viola biflora*, *Fritillaria pyrenaica*, *Primula elatior*, *Allium victorialis*, *Aconitum vulparia* o *Trollius europaeus*.

#### Km. 7,83

Pla de Catllaràs i Roc de Catllaràs. (**Hàbitat 11**)

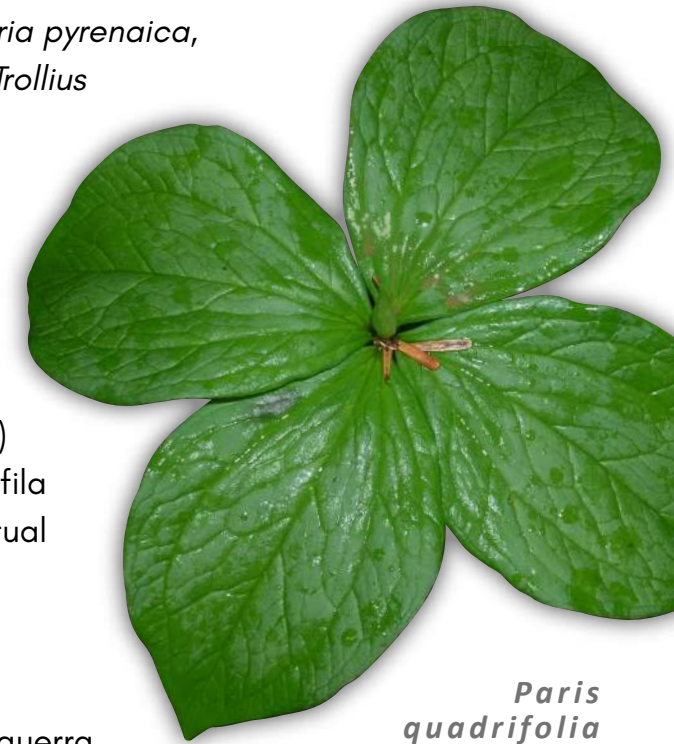
A l'esquerra hi ha una pista barrada amb diversos panells informatius. Girem a la dreta i deixem dues pistes (una a la dreta i una a l'esquerra) per continuar de front per una pista que s'enfila suaument per un bosc bastant obert amb l'habitual barreja de pi i faig.

#### Km. 8,25

Coll de la Creu de Catllaràs. Una pista barrada a l'esquerra preserva la zona de reproducció del gall fer. Malgrat que estem al punt més alt del nostre itinerari (1694 m.), la vista ens queda limitada per la presència del bosc. A partir d'aquí gairebé tot el camí serà una baixada decidida per retornar al punt d'inici de Falgars.

Just després del coll, seguim la drecera de la pista que fa el PR que estem seguint.

En aquest primer tram de baixada, amb bosc més obert i alçada considerable, és possible observar encara alguns arbustos o plantes típicament pirenaics.



*Paris quadrifolia*





Roc de Catllaràs

### **Km. 8,44**

Retrobem la pista, i la seguim uns pocs metres avall, on prenem una altra drecera del PR. El bosc es torna més espès i ombrívol.

### **Km. 8,63**

Collet Llobató. Tornem a trobar la pista que en aquest punt fa un revolt molt marcat cap a l'esquerra. Des d'aquí, l'espai obert entre els pins ens descobreix cap a ponent la Serra d'Ensija, la Serra del Verd, el Pedraforca i la cinglera circular de l'altiplà de Vallcebre.

Del mateix coll estant, el camí torna a deixar la pista i comença a descendir (marques GR i PR) amb fort pendent. Algunes moixeres de guilla (*Sorbus aucuparia*) trenca la monotonia del bosc dominant de faig, pi i boix. Les vores del camí també permeten un cert assentament d'altres arbustos i plantes herbàcies com *Lonicera xylosteum*, *Mercurialis perennis*, *Anthriscus sylvestris*, *Phyteuma spicatum*, *Valeriana montana*, etc.

Més endavant, passem a tocar d'un altre revolt tancat de la pista, però no arribem a trepitjar-la.

El bosc es va obrint de forma paulatina mentre el camí perd, de mica en mica, el pendent.

### **Km. 9,28**

Camp de l'Ermità. Si fem cas del topònim, les feixes desdibuixades que s'intueixen en aquest indret planer i agradable tal vegada fossin menades per algun ermità que regentés la parroquial de Sant Cristòfol de Vallfogona o el santuari de Falgars. Travessem una pista i agafem la que de front continua cap a Falgars (PR, GR), de primer planejant per tornar a baixar poc després.

### **Km. 9,90**

Bifurcació de pistes. Seguim la de la dreta, que continua baixant cap a Falgars.

### **Km. 10,40**

Petita clotada on deixem les pistes de dreta i esquerra per continuar de front.

Ben aviat la pista que seguïem es converteix en un camí que, amb pendent marcat, retorna a la fageda que cobreix l'obaga on hem començat l'itinerari.

### **Km. 10,80**

Ens incorporem a la pista i la seguim uns centenars de metres.

### **Km. 11,01**

Quan la pista revolta cap a l'esquerra la deixem per continuar pel GR cap a la dreta i avall.

### **Km. 11,40**

Tornem a trobar la pista, que travessarem en diagonal.

### **Km. 11,64**

Collada de Falgars. Punt de partida.





# Llistat d'espècies

Escanejant aquests codis QR podràs accedir al track de la ruta des de l'aplicació de Wikiloc que en permet la descarrega i ús en qualsevol dispositiu mòbil, i al llistat descarregable de totes les espècies que es mencionen dins la guia i d'altres que podem observar durant el recorregut.

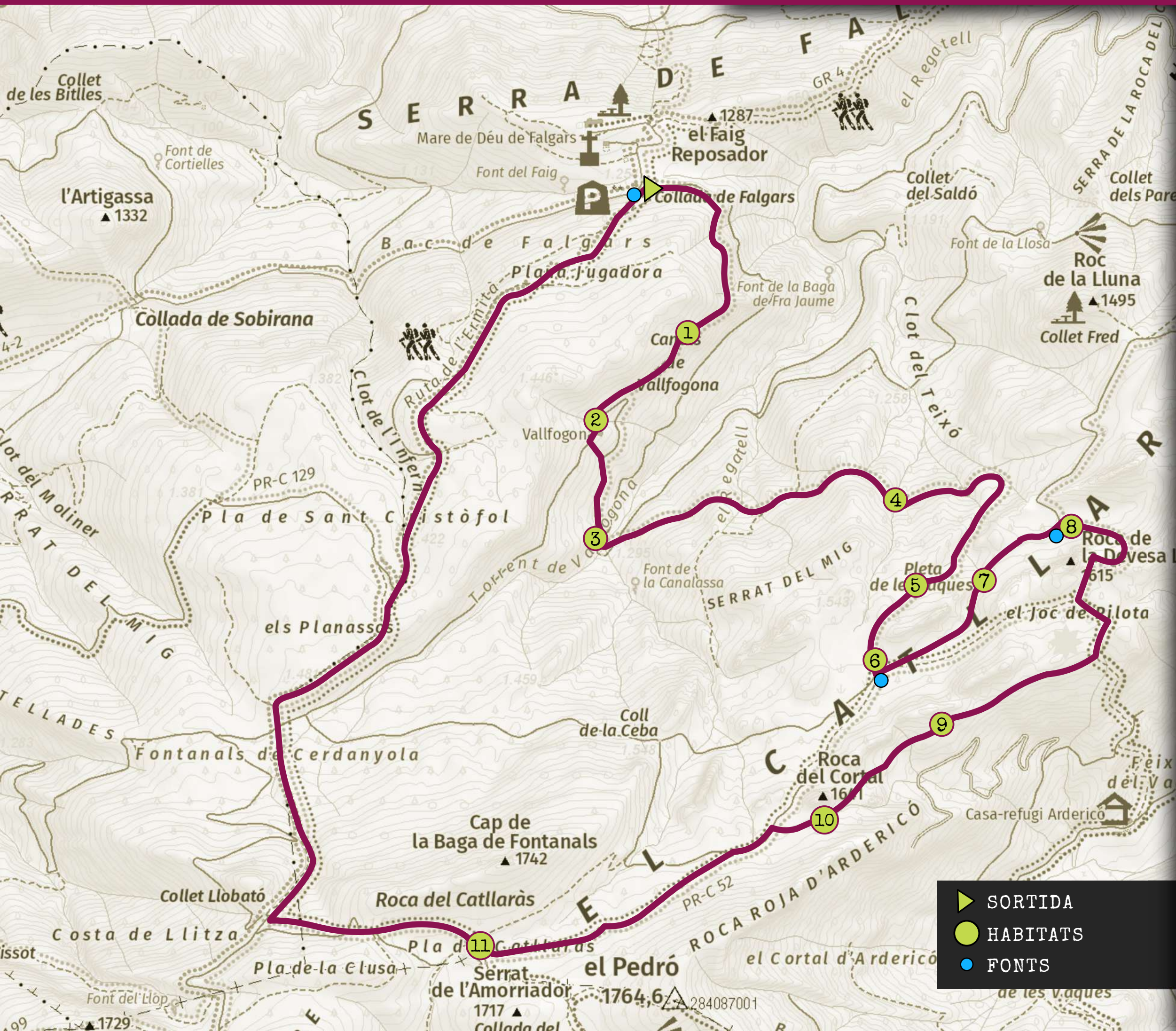
Consulta el llistat d'espècies



Segueix la ruta des de Wikiloc



-  SORTIDA
-  HABITATS
-  FONTS





# LA ROUREDA

Les comunitats de roureda de roure martinenc amb boix (*Buxo-Quercetum pubescentis*) on som ara mateix, són el bosc de roures més típic de la regió submediterrània. Aquí ocupa els vessants i indrets més asolellats de la serra. L'arbre dominant és el roure martinenc (*Quercus pubescens*), però també s'hi troben exemplars de pi roig (*Pinus sylvestris*) i blada (*Acer opalus*). Val a dir que, aquesta petita mostra de roureda està situada a una alçada considerable i amb una pluviometria força significativa. El bosc és espès, amb roures alts i una considerable presència de blades entre ells. Això provoca un ambient força ombrívol a la temporada en què els arbres tenen fulla i, com a conseqüència, la presència d'estrat arbustiu hi és escassa, a excepció del boix (*Buxus sempervirens*).

Com a molt hi podrem descobrir algun corner (*Amelanchier ovalis*), argelaga (*Genista scorpius*), arç blanc (*Crataegus monogyna*), ginesta sessilifòlia (*Cytisophyllum sessilifolium*), coronil·la boscana (*Hippocrepis emerus*) o avellaner (*Corylus avellana*). Més a prop del terra, especialment a començaments de primavera, abans de la foliació dels arbres, encara hi trobem un estrat herbaci discret, amb el marxívol (*Helleborus foetidus*), la primula (*Primula veris*), les violes (*Viola sp. pl.*), la fetgera (*Anemone hepatica*) o l'argelagó (*Genista hispanica*).



*Andricus hispanicus*



*Crataegus monogyna*

L'arç blanc és un arbust o petit arbre espinós amb una floració molt vistosa de color blanc i fruits carnosos i vermells com cireretes. Té una gran tradició com a planta medicinal. Els seus fruits són un aliment molt consumit a la tardor per diversos ocells i mamífers carnívors.

Fulla de roure i aglans

En algunes rouredes del Catllaràs també hi podem trobar una planta amb una inflorescència molt curiosa que, per bé que pot ser força nombrosa allà on es manifesta, és molt rara en el conjunt de Catalunya i només es localitza en zones molt concretes. Es tracta de l'orobancàcia *Melampyrum cristatum*.

Són també força significatives i espectaculars les gales que solen afectar els roures. En destaquem especialment les cassanelles (*Andricus hispanicus*), en forma de picarols, i les formes extravagants d'*Andricus viscosus*.



*Primula veris*

La flor de cucut, de floració molt primerenca, és un anunci de la primavera que decora en abundància boscos i matollars una mica humits.

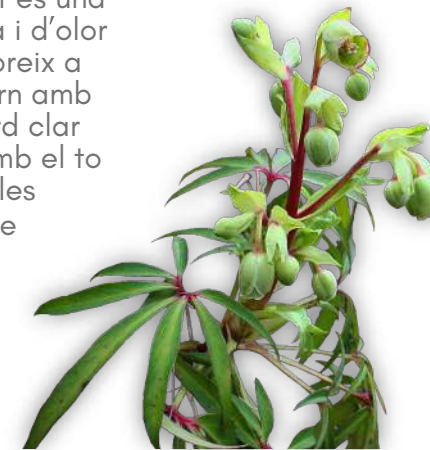


*Anemone hepatica*

L'herba fetgera s'anomena així perquè les fulles recorden la forma d'un fetge. És de les primeres herbes que floreixen a la primavera. Les flors tenen colors variables: poden ser blanques, blau-liloses i, algunes vegades, roses.

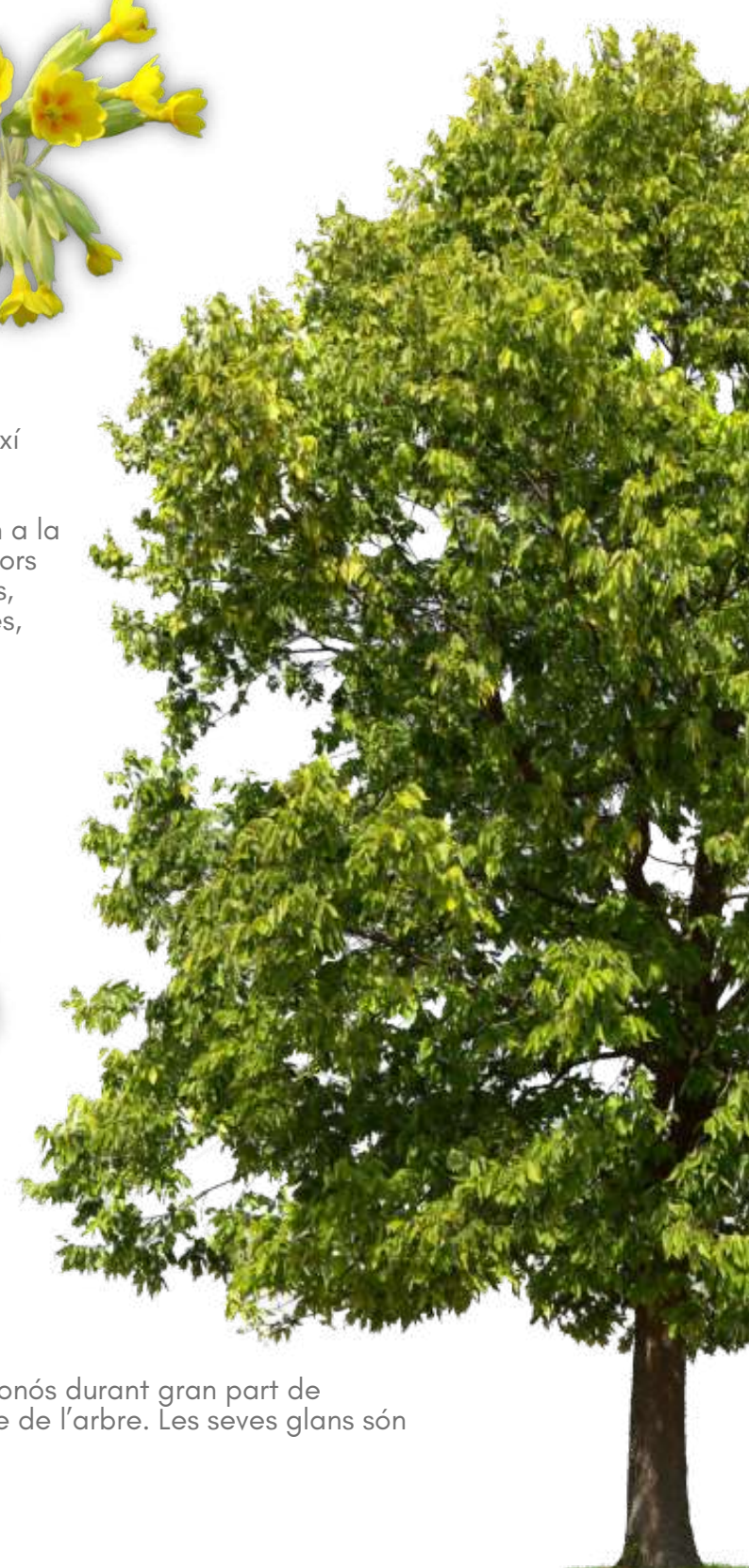
*Helleborus foetidus*

El marxívol pudent és una planta molt tòxica i d'olor desagradable. Floreix a partir de mig hivern amb unes flors d'un verd clar que contrasten amb el to molt més fosc de les fulles. No són gaire vistoses, però sí força aparents a causa de la seva mida.



*Quercus pubescens*

Roure martinenc. La roureda pren un aspecte marronós durant gran part de l'hivern ja que les fulles seques triguen molt a caure de l'arbre. Les seves glans són un aliment molt important per a la fauna del bosc.





# PRESÈNCIA HUMANA

La serra del Catllaràs, ubicada a l'est de l'Alt Berguedà, està formada per un altiplà calcari amb dos vessants: el del Merdançol, que ens porta als pobles de Borredà, Vilada i Castell de l'Areny, i el del Llobregat, amb la Pobla de Lillet com a terme més gran i els municipis de Sant Julià de Cerdanyola, Guardiola de Berguedà, Malanyeu i la Nou de Berguedà. En aquest punt la serra es desdibuixa lentament, bo i aplanant-se cap al Berguedà central, d'orografia més suau i deixant al seu darrera les altes crestes de rocam blanquinós, que espontàniament apareixen davant del caminant, entre la verdor del pi negre i les fagedes que la vesteixen per endiumenjar aquest paratge natural.

En aquest apartat tractarem solament la part corresponent al terme municipal de la Pobla de Lillet, des de la serra del Puig Lluent fins a la de Falgars.

L'origen del topònim Catllaràs possiblement vingui de Catllar, que Alcover Moll, en el seu Diccionari català- valencià- balear, defineix com a provinent del llatí tardà *Castellare*, lloc defensat per un castell.

En documentació estudiada pels historiadors Josep Sánchez i Jaume Conill, s'han trobat diversos topònims, com ara Castellaracus, Castell de la Llena o Salvaterra, Forconus, Castro Araco, possiblement castell d'Ardericó, referint-se al mateix castell altmedieval i situant-lo en el lloc anomenat Roca Forcada, damunt la collada d'Ardericó. És possible que l'origen toponímic de Catllaràs estigui entre aquestes arrels.

Altrament, Cèsar August Torras, en la seva guia "Bergadà, Valls Altes del Llobregat", editada l'any 1905, dins la col·lecció Pirineu Català, fa referència a la hipòtesi següent, que transcrivim literalment:

*"Pla del Catllaràs o del Querllaràs, pla herbat arrodonit d'un hermós envellutat voltat d'espessos boscos de pins i faigs, grandiosos i frescals. En son centre, entre la verdor de l'herbei, s'aixeca una monumental roca, nomenada el Roch del Catllaràs. Aquest roch colossal gros, Quer o Querllaràs, donaria nom al pla, esdevenint Catllaràs per corrupció en la forma de pronunciar-se".*

Desconeixem les fonts d'aquesta teoria, la qual estudiosos i historiadors posen en dubte, donant per més versemblant la primera.



Antic mas de Falgars

La presència humana en la part alta de la zona que ens ocupa, fou important durant tota l'Edat Mitjana, especialment fins als segles XIV-XV; d'aleshores ençà s'inicia un despoblament produït per diversos motius. Un d'aquests motius fou la pesta negra, que a partir de l'any 1348 i en pocs anys, va eliminar un terç de la població europea, reubicant la pagesia als masos més fèrtils i quedant com a ròncs els més humils.

A més, a partir de mitjans del segle XIV fins ben entrat el segle XIX, l'anomenada "Petita edat de gel" posà punt i final a una era càlida anomenada "Òptim climàtic medieval" i obligà a l'abandó de bona part dels masos ubicats en una alçària superior als 1.400 metres i a baixar a les valls, on les collites estaven més garantides. Posarem per exemple les parròquies de Sant Cristòfol de Vallfogona, Falgars i la vall d'Ardericó, amb un seguit de masos existents en època medieval, gairebé tots enderrocats o totalment desapareguts.

## VALLFOGONA

- ▶ Tort (dins la sagrera de Sant Cristòfol).
- ▶ Guifré (dins la sagrera de Sant Cristòfol).
- ▶ Serra (casa actual de Vallfogona).
- ▶ Freixa (camp de l'Ermità/ Fontanals).



- ▶ Besora (entre Teixó i Freixa).
- ▶ Teixó (situat al clot del Teixó).
- ▶ Casadesús (possiblement a sobre de Teixó, a les envistes de la Pobla).
- ▶ El Far (possiblement a sobre de la sagrera de sant Cristòfol, a les envistes de Falgars).
- ▶ Molí de Vallfogona (al torrent de Vallfogona).

## FALGARS

- ▶ Masia de Falgars (la casa de baix actual, habitada fins a finals del segle XX).
- ▶ La Noguera (restes a l'entrada del pla de Falgars, pel camí dels graus).
- ▶ Teixonera (prop de l'ermita).

## VALL D'ARDERICÓ

- ▶ Cabrera
- ▶ Capdevila
- ▶ Ermengou d'Amunt
- ▶ Ermengou de Baix
- ▶ La Roca
- ▶ El Pujolet
- ▶ Estremer
- ▶ L'Erola
- ▶ El Coll d'Ardericó
- ▶ Carrera

Posteriorment, un d'aquests masos prengué el nom d'Ardericó, quedant com a única casa amb producció agrícola fins a mitjans del segle XX.

Sabem aquests noms gràcies a la recerca de Jaume Conill i Josep Sánchez.

“

Mas de Vallfogona, un dels escassos testimonis que resten dempeus al vessant nord del Catllaràs del que va ser un poblament humà significatiu en temps passats.



Antic mas de Vallfogona



# LA CANALASSA

“Obaga com bell desert  
la dels planells i mirandes,  
la dels camins perdedors  
i les serres encrestades;  
mentre dansen els follets  
les goges riuen a l'aigua.”

-Jaume Fàbregas i Artigas, Catllaràs-

Pràcticament tot el terreny que recorre l'itinerari vessa les aigües al Llobregat a través del seu afluent anomenat Regatell. El caràcter diminutiu del topònim ja ens dona una pista sobre la poca entitat dels corrents d'aigua superficial que travessen aquesta part septentrional del massís del Catllaràs. La permeabilitat intrínseca del substrat calcari, freqüentment trencat per esquerdes i conductes subterranis, fa que als recs que segueixen les clotades els sigui molt difícil mantenir un flux continu d'aigua, llevat de les èpoques més plujoses.

És normal que un rec que en un indret saltironeja entre les pedres del fons d'un clot desaparegui més avall empassat pel terreny, per tornar a la superfície quan les característiques de les capes freàtiques ho permeten. Un procés que es pot repetir diverses vegades al llarg del seu recorregut.

Podem observar aquest fenomen a l'indret on som ara, anomenat la Canalassa, on conflueixen dos torrents, un dels quals és normalment eixut en superfície mentre que l'altre és normalment viu. El primer, amb una conca amb vèrtex al Camp de l'Ermità, recull les aigües d'una part de la Baga de Fontanals. El segon té una conca força més extensa que s'enfila fins les planes i màximes alçades del Catllaràs central. Aquest segon corrent acostuma a ser el més persistent dels que s'escolen per aquest vessant del massís. És aquí que el rec resultant de l'aiguabarreig pren el nom de Regatell i traça una vall que adopta una orientació general SO-NE fins poc abans d'arribar a La Pobla de Lillet, on desguassa el seu normalment escàs cabal al Llobregat. Pocs metres més avall d'on som, el Regatell sovint desapareix seguint el procés esmentat.

La Canalassa, tanmateix, és un indret humit on a la primavera podem veure florir en abundància plantes com *Cardamine heptaphylla* i *Anemone ranunculoides*, espurnejant de color el fons cobert de fullaraca.



*Anemone  
ranunculoides*

Anemone groga. Els seus rizomes horitzontals s'estenen llargament sota el terra del bosc. Això provoca que, en condicions favorables, pugui desenvolupar flors espectaculars.



*Cardamine  
heptaphylla*

La caniguera és una planta rizomatosa, com l'anemone groga, i també pot ser molt nombrosa en els indrets que li són adients. Les seves flors acostumen a ser blanques, però també són corrents les de color rosa o violaci.



# ENTORN MINER

És a finals del segle XVIII que trobem les primeres referències d'explotacions de carbó al Catllaràs, concretament relacionades amb el proveïment de les fargues. Aquestes, però, no prosperarien per la preferència del carbó d'Ogassa i Surroca. Hem d'esperar fins a mitjans de segle XIX, concretament entre 1853 i 1855, per trobar les primeres concessions (permisos per explotar una mina), per part del militar Mariano Socias. No tenim constància d'explotació en aquells anys, segurament per l'espera de l'arribada del ferrocarril que solucionaria el problema del transport. Possiblement un cas d'especulació.

Posteriorment, fins al 1892, s'obren i tanquen mines en un intent d'iniciar una explotació que per falta d'una bona inversió i un transport que no acabava d'arribar acaben fent fallida. D'aquesta etapa gairebé no tenim cap resta, ja que les explotacions posteriors, fetes en la mateixa zona, s'han acabat sobreposant.

A finals del segle XIX entra en escena un personatge que a posteriori seria important per a la mineria al Catllaràs: Antoni Planas Oliver, de Ripoll, registra cinc concessions, de dues de les quals hi ha constància d'activitat, extraient-se'n 121 tones el 1899 i 123 el 1900. Per aquest volum, devien ser amb un material, un transport i unes condicions bastant precàries. El 1901, Antoni Planas lloga les cinc concessions a l'empresa Compañía General de Asfaltos y Portland S.A. (Asland). Començava així l'època d'or de les mines del Catllaràs. L'empresa, per al seu procés de producció, necessitava carbó en pols i, davant l'elevat preu que demanava Enrique Olano, propietari de les mines de Fígols, decidí llogar-les a Antoni Planas.

Entre el 1901 i el 1903 es construeix el Xalet, edifici atribuït a Gaudí, on s'allotjarien els enginyers anglesos i els seus servents.

Situat per sota d'aquest es construí un edifici destinat a l'allotjament dels miners, del qual queda ben poca cosa.

El 1904 s'inaugura la nova fàbrica Asland i el 1907, per fer front a l'evacuació del carbó de la Serra i fer-lo arribar al més ràpid possible al lloc de consum, es posa en funcionament un gran telefèric, que farà arribar el lignit al ferrocarril de via estreta que pujava de Guardiola a la fàbrica.





Instal·lació minera a la Pleta de les Vaques. Pou de la mina del Moreno.

“



D'aquesta important obra queden importants restes a peu de carretera: el que s'anomenava l'estació de l'Empalme, darrere de l'edifici del carrilet turístic, i el punt de càrrega de l'estació superior, així com les bases de les torres.

Els anys 1907 i 1908 s'assoleixen màxims de producció, entre les mines Nueva Antonia i Maria s'extrauen 7000 tones. El 1908 es compra un nou forn per augmentar la producció de Portland i això obliga també a pujar l'extracció de carbó. Fruit d'això es compren les mines Verdad i Federico III. Tot i així la producció del 1910 és insuficient i s'acaba comprant la diferència a l'empresa Carbones de Berga.

La formació de la Serra del Catllaràs és deguda a tot un seguit de plegaments que fan que els estrats de lignit, un material plàstic, acabin agafant una inclinació molt pronunciada, s'aprimin o, fins i tot desapareguin. En aquest últim cas, s'ha de fer un nou pou per anar a buscar el carbó a cotes més baixes, encarint d'aquesta manera el procés d'extracció. També era prou complex fer arribar la producció de les diferents mines a un punt comú, l'estació superior del telefèric principal. Per fer-ho possible es feien servir telefèrics, pous i petites línies de vagonetes amb tracció a sang. Cap al 1913, davant de tot un seguit d'adversitats, es decideix de tancar les mines i comprar tot el carbó a Carbones de Berga. Un fet dramàtic, però, com va ser la Primera Guerra Mundial, fa pujar els preus dels combustibles i l'Asland decideix reobrir les mines del Catllaràs, millorant-ne les instal·lacions i obrint noves galeries. El 1919 se sol·licita una nova concessió d'una amplitud enorme que no s'acaba duent a terme. Els anys següents són de davallada en la producció, que farà que el 1922 es produeixi el tancament definitiu de les mines. Únicament el telefèric de la Roca Forcada continuaria en funcionament fins al 1929 per al transport de fusta. A partir d'ara l'Asland passa a dependre íntegrament del carbó d'Enrique Olano. D'ençà del tancament de les mines de l'Asland fins a la postguerra no tenim constància d'activitat minera.

Amb el règim autàrquic del nou govern de Franco i, per tant, la nova revalorització del carbó, trobem les tres últimes mines, Guardiola, Carmelita i Concepción. Amb sistemes d'explotació i transport molt precaris (el trasllat del carbó es feia amb camió per pistes de terra que a l'hivern amb les nevades i glaçades es feien impracticables), tingueren una curta durada, excepte Concepción, que tingué una vida útil d'anys, fins que va tancar el 1956. Una tan dilatada història de la mineria en la Serra ha deixat un important patrimoni miner de gran vàlua. Bocamines, pous, tremuges, telefèrics, explanacions per a vagonetes, el Xalet, així com els edificis enrunats que formaven la infraestructura de les mines (tallers, magatzems de material, etc...). Tots aquestes restes es poden visitar exteriorment en diverses rutes senyalitzades del Museu del Cement.



# LA FAGEDA

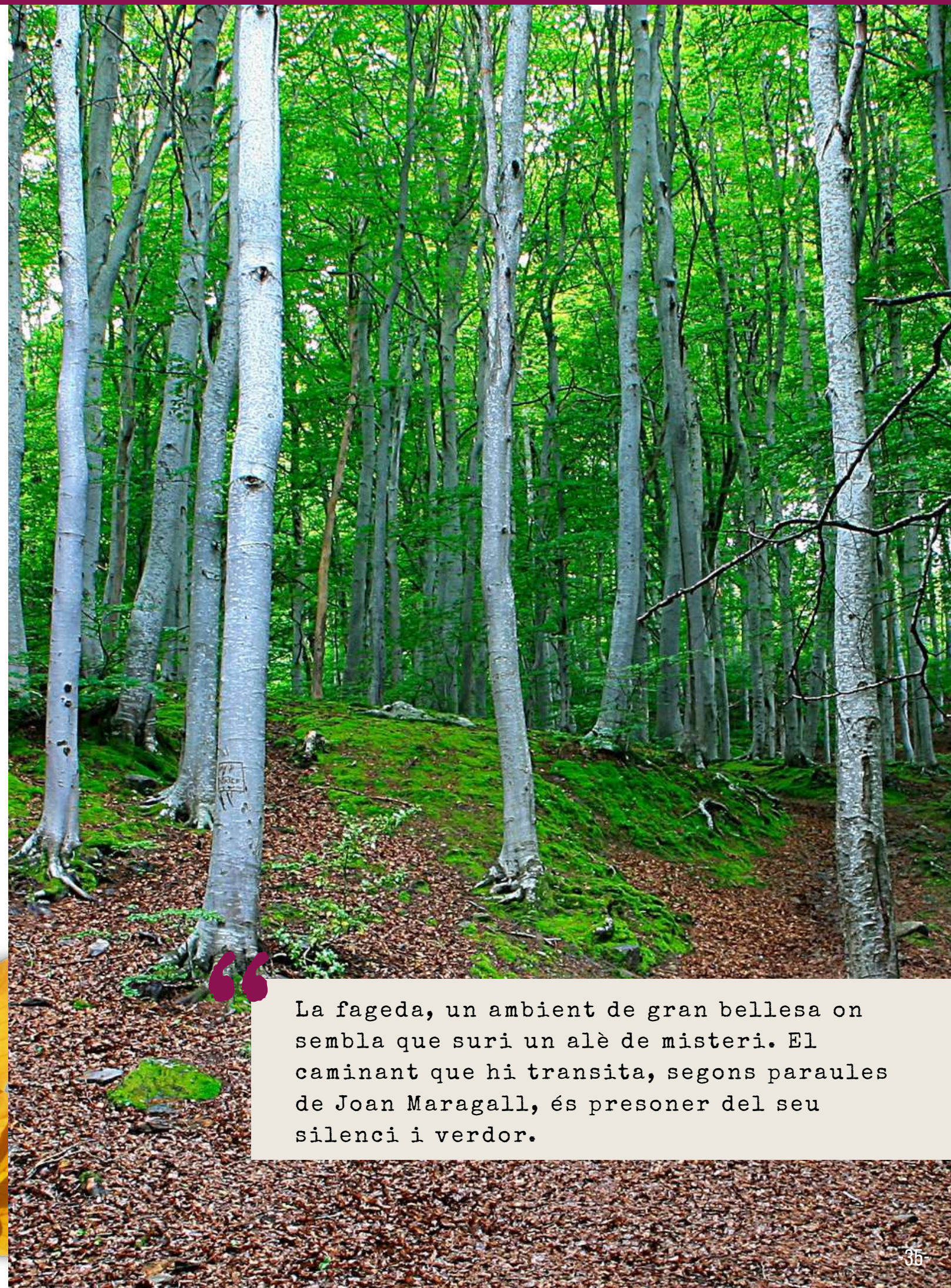
La fageda és un bosc caducifoli típic de l'Europa mitjana, on hi domina grans extensions. Al nostre país ocupa les obagues de les zones muntanyoses, especialment del nord, on el clima és prou humit per satisfer les exigències vitals de l'espècie. Una part important de la Serra del Catllaràs està formada per fagedes, sovint barrejades amb pi roig, tot i que hi ha llocs com la part inferior del Prat Gespador on som ara mateix, en els quals el faig és el dominador exclusiu de l'estrat arbori. Aquesta raconada és una mostra del que devien ser en el passat les grans fagedes del Catllaràs absents de la intervenció humana. És el que es coneix com fageda madura o vella, amb arbres de molts anys que llueixen un gruix i una alçada considerables.

El faig és un arbre que pot créixer fins a 50 metres d'alçada en bones condicions d'humitat. El tronc és recte, d'escorça quasi llisa, grisa, presenta moltes branques amb un fullatge dens de fulles ovalades, d'un verd clar i amb pèls fins al marge. Les flors es presenten en forma d'inflorescències masculines i flors femenines situades al mateix arbre. El fruit s'anomena faja i està format per dues peces envoltades per pèls gruixuts. És comestible.

La fageda es caracteritza per ser un espai molt ombrívol. Això és conseqüència del fet que el faig té moltes branques amb moltes fulles disposades de forma horitzontal, la qual cosa impedeix el pas de la llum cap al terra. Al seu torn, les arrels de l'arbre tenen un creixement lateral poc profund, i això fa que captin la major part de la humitat superficial.



*Fagus sylvatica*



“ La fageda, un ambient de gran bellesa on sembla que suri un alè de misteri. El caminant que hi transita, segons paraules de Joan Maragall, és presoner del seu silenci i verdor.



# PRAT GESPADOR

Aquestes dues característiques fan que el sotabosc de la fageda no sigui gaire ric en espècies vegetals. Tot i així, n'hi ha algunes de típiques que poden variar segons l'època de l'any a causa de la diferent lluminositat del sotabosc. A l'ombra del faig hi podem trobar el boix (*Buxus sempervirens*), l'el·lèbor verd (*Helleborus viridis*), el tintorell (*Daphne mezereum*), el marxívol (*Helleborus foetidus*), l'avellaner (*Corylus avellana*), la lleteresa de bosc (*Euphorbia amygdaloides*) o el boix grèvol (*Ilex aquifolium*). A la primavera, quan el faig encara no té fulles, algunes plantes que aprofiten la llum solar poden arribar a florir entre la fullaraca, com ara la canuguera (*Cardamine heptaphylla*), la fetgera (*Anemone hepatica*), el raïm de guineu (*Paris quadrifolia*), la pulmonària (*Pulmonaria longifolia*) o les violes (*Viola spp.*).

Altres característiques que podem esmentar dels faigs són que resisteixen molt bé el fred, que poden viure amb poca lluminositat i arribar a fer la fotosíntesi inclús en dies de boira o sota l'ombra d'altres espècies, i la seva preferència per llocs humits o boirosos per tal d'evitar la dessecació de les fulles, de teixits molt tendres.

Pel que fa als tipus de sòl, el faig els prefereix airejats, amb un pH pròxim a la neutralitat, tot i que tolera en certa mesura sòls àcids o bàsics.



**Helleborus viridis**

Marxívol verd. Semblant al marxívol pudent, però amb les flors d'un verd més fosc. Viu en llocs més frescals i humits i, en general, de més alçada.



**Euphorbia amygdaloides**

Lleteresa de bosc. Un gènere amb una gran diversitat d'espècies que colonitzen multitud d'hàbitats diferents. Es caracteritzen pel làtex blanc i irritant que desprenen quan s'esqueixa qualsevol de les seves parts.



**Daphne mezereum**

Tintorell. A començaments de primavera ens sorprèn amb les seves flors d'un rosa lluent que apareixen abans que les fulles.



**Carex davalliana**

Diverses espècies del gènere Carex amb aspecte d'herbes altes i divergents solen cobrir bona part del sòl xop de les mollerres. Amb un aspecte força semblant entre elles, cal fixar-se en detalls subtils de les flors o, més sovint, dels fruits per separar-les.

**Eriophorum angustifolium**

De la mateixa família de les Ciperiàcies que els Carex, les cotoneres destaquen clarament enmig de les mollerres per les seves espigues fructíferes en forma de plumalls d'un blanc lluminós.



En aquesta parada de l'itinerari s'hi troba l'anomenat Prat Gespador. Es tracta d'una extensió de terreny plana i oberta d'unes 2 ha de superfície, situada a 1.530 m d'altitud i en un punt força central del Catllaràs. Aquest indret es troba cobert en gran part per una mollera que és alimentada per l'aigua de la Font de Prat Gespador.

Les mollerres es caracteritzen per tenir sòls saturats d'aigua i una vegetació molt particular disposada en coixinets, amb espècies de flora adaptades a les condicions de negament. Són un hàbitat molt abundant en latituds elevades d'ambdós hemisferis i en zones atlàntiques de clima fresc i humit. No obstant això, també es troben de forma relict, fora de la seva típica àrea de distribució, en zones elevades del sud d'Europa, com el Catllaràs.

La mollera de Prat Gespador és de tipus alcalina, és a dir, de caràcter bàsic. Aquest nom ve donat per la qualitat de l'aigua que la inunda. L'aigua de la Font de Prat Gespador en algun moment del seu cicle està en contacte amb el substrat calcari del Catllaràs, de manera que quan surt a l'exterior està enriquida amb minerals i nutrients presents en aquest substrat.

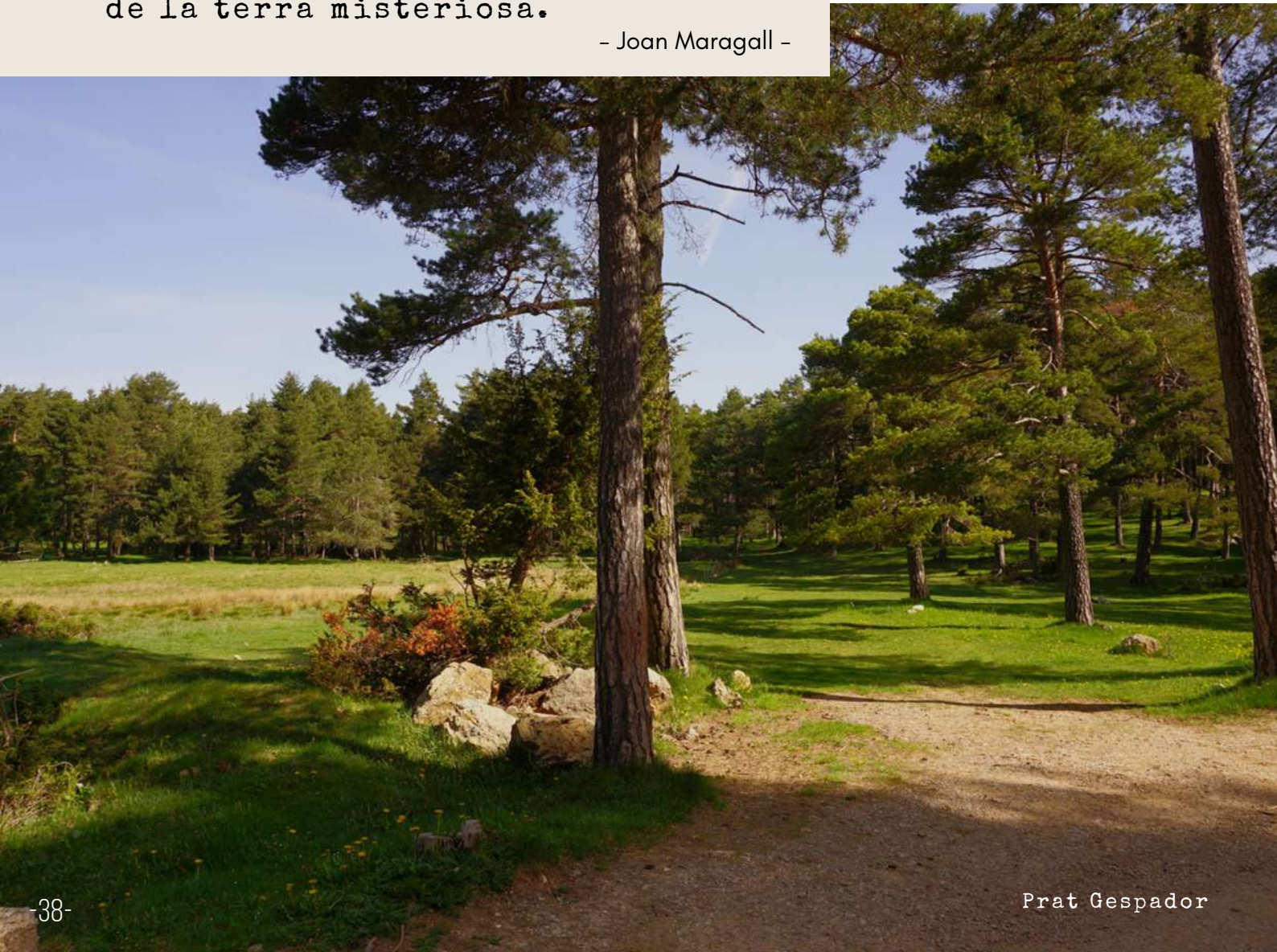


De manera general, la zona més propera a la font està composta per coixinets de vegetació força atapeïts i amb l'aigua per sobre del nivell del sòl. La flora més abundant està formada per diferents espècies de *Carex* (*C. davalliana*, *C. lepidocarpa*, *C. nigra*, *C. flacca*), joncs (*Juncus inflexus*) i molses, formant els coixinets. Distribuïdes entremig de les espècies esmentades, s'hi troben espècies típiques dels prats humits com *Ranunculus acris* o *Potentilla erecta*. A mesura que ens allunyem de la font, l'aigua desapareix de la superfície del sòl i els coixinets es troben més dispersos i separats entre si. També desapareixen les molses, en tenir una elevada dependència a la presència d'humitat. Al mig del prat també hi creix una població força important de cotonera (*Eriophorum angustifolium*) i un parell de rodals de *Scorzonera humilis*, espècie amenaçada i protegida, als extrems menys negats. A finals de primavera aquí i allà treuen el cap diverses *Dactylorhiza* de mulladiu.

“

A l'hora que el sol se pon,  
bevent al raig de la font,  
he assaborit els secrets  
de la terra misteriosa.

- Joan Maragall -



Prat Gespador

# VEGETACIÓ RUPÍCOLA

La roca calcària nua és un hàbitat comú en aquesta part superior del Catllaràs central. Entremig del bosc van apareixent monòlits blancs que poden atènyer alçades considerables. Les roques de Devesa Jussana i Joc de Pilota, on arribarem de seguida, compten entre les més espectaculars.

Un conjunt de plantes han evolucionat per adaptar-se a aquests ambients esquerps. Arrelen aprofitant qualsevol esclatxa i aconseguen desenvolupar-se pràcticament sense sòl fèrtil i amb una acusada manca de nutrients. Com a contrapartida, estan preparades per sobreviure en condicions climatològiques extremes, i els competidors hi són escassos. Tècnicament aquestes plantes amants de les roques reben el nom de plantes rupícoles i, com a conjunt, parlariem de vegetació rupícola (del llatí *rupes* = roca, i *cola* = cultiu).

Les petites roques a la vora de la pista on hem situat aquesta parada són com un granet de sorra en comparació amb les gegantes del Catllaràs, però tenen l'avantatge de la seva accessibilitat, que ens permet observar de ben a prop una mostra del que és la vegetació rupícola.

Les espècies de roca o roquissar més significatives del Catllaràs són: corona de rei (*Saxifraga longifolia*), xuclamel de roca (*Lonicera pyrenaica*), orella d'ós (*Ramonda myconi*), flor de neu (*Leontopodium alpinum*), *Globularia repens*, *Campanula speciosa*, *Dethawia tenuifolia*, *Potentilla alchimilloides*, *Silene saxifraga* i *Bupleurum angulosum*. Algunes d'elles són presents aquí mateix, en les roques de vora la pista, o als roquissars de sobre Devesa Jussana, que travessarem ben aviat tot seguint l'itinerari.



*Potentilla  
alchimilloides*

Una petita rosàcia de flors blanques i fulles palmatisectes, d'on provindria el seu nom popular de mà (o peu) de Crist.



*Campanula  
speciosa*

La campaneta gran fa justícia al seu nom popular. La seva floració, a cavall entre la primavera i l'estiu, és realment espectacular, amb un bon nombre de flors de mida considerable que omplen de color els roquissars ombrívols.



# DEVESA JUSSANA



## Sabies que...

La corona de rei floreix una sola vegada a la vida, i mor immediatament després.

### *Lonicera pyrenaica*

Xuclamel de roca. Arbust amb flors campanulades de color blanc que surten aparellades i fruits tipus baia de color ataronjat.

La corona de rei floreix de forma molt irregular: hi ha anys en que els cingles semblen coberts pels seus ramells blancs i d'altres en els quals la major part només presenten la corona de fulles basals arrapada a la roca.

### *Saxifraga longifolia*



L'orella d'ós, sovint considerada com un fòssil vivent, és un dels poquíssims representants europeus de la família tropical de les Gesneriàcies. Va quedar com a relictual quan les glaciacions van escombrar d'Europa la pràctica totalitat de plantes tropicals que en el Terciari poblaven el Pirineu.



*Ramonda Myconi*

Som a l'indret conegut com a Devesa Jussana. És la fita principal d'aquest itinerari. I aquí és on el Catllaràs ens ofereix de manera generosa i accessible dues de les seves principals joies botàniques: la flor de neu (*Leontopodium alpinum*) i l'orquídia més gran i famosa d'Europa, la sabateta de la Mare de Déu (*Cypripedium calceolus*).

El projecte de la ruta botànica del Catllaràs neix i gira entorn de la necessitat de protegir aquesta bonica orquídia i, al mateix temps, donar-la a conèixer, a fi i efecte que al seu entorn coneguem i valorem el Catllaràs, amb tota la seva flora rica, diversa i única.

La Devesa queda dividida per la pista. A la banda de dalt tenim un prat subalpí amb pi negre i ginebrons, on s'amaga la sabateta a recer de les trepitjades dels visitants i de la depredació de la ramaderia i altres ungulats salvatges. La mort progressiva dels ginebrons que la protegien fan que l'orquídia es vegi cada vegada més exposada: aquest fet ens ha impulsat a actuar. D'altra banda, també volíem facilitar als amants de la fotografia d'orquídiades un lloc adient per poder retratar les sabatetes sense que la freqüentació posi en perill la pervivència de les plantes, per l'efecte de l'excés de trepig i la conseqüent compactació del sòl.

Al prat també podem veure altres orquídiades, com *Platanthera bifolia*, *Neotinea ustulata*, *Dactylorhiza fuchsii* o *Neottia ovata*, que floreixen si fa no fa entre primers i mitjans de juny, acompanyant la sabateta.

El Catllaràs, en el seu conjunt, és una serra rica en orquídiades. Ben bé més d'una trentena d'espècies diferents espurnegen boscos, prats i molleres. Segurament la més comuna sigui *Dactylorhiza fuchsii*, que pot créixer en qualsevol ambient. Són també fàcils de veure *Platanthera bifolia* i *Platanthera chlorantha*, malgrat que no tan fàcils de distingir a primera vista. Els curraians (*Cephalanthera*) seguirien en aquesta llista de freqüència, especialment el blanc (*C. longifolia*) per marges i clarianes, i el groc (*C. damasonium*), més amant de l'ombra del bosc; el vermell (*C. rubra*) és molt més rar i localitzat. Circumscrietes a les molleres i amb un aspecte semblant per al no especialista, hi viuen *Dactylorhiza elata*, *D. majalis* i *D. incarnata*. La resta són més escasses, però possiblement les acabem veient si freqüentem els passeigs per la serra. Abasten un ventall que va des



d'espècies típiques de terra baixa, com les abelleres (*Ophrys*) a les muntanyenques *Gymnadenia*, passant per les boniques *Orchis militaris* i *Neotinea ustulata*, les diferents *Epipactis* estiuencques i unes quantes de més discretes.

A banda i banda del prat s'alcen imponents les formacions calcàries de la Roca de la Mare de Déu (la Rocablanca) i la Roca de la Devesa Jussana. La blancor de les parets contrasta amb el verd del prat i la negror de la pineda. Aquestes parets abriguen el prat i en condicionen el clima i per tant la vegetació de la zona.

Tot seguit, l'itinerari ascendirà cap a la dreta del prat per un terreny fortament erosionat, amb pedreres i devessalls d'argiles rogenques. Aquí hi comencem a trobar la flor de neu (*Leontopodium alpinum*), planta protegida que s'enfila pels roquissars de tot aquest vessant obac de la devesa fins a colonitzar les parts més altes de les parets. L'indret és també l'hàbitat d'un seguit de plantes singulars, com la vistosa campaneta gran (*Campanula speciosa*), el liri *Anthericum iliago* i l'orquídia *Epipactis atrorubens*, que podem trobar florida a primers d'estiu. On el terra es mostra xop, la viola d'aigua (*Pinguicula vulgaris*), una planta carnívora, conviu amb la petita liliàcia *Tofieldia calyculata*. A les esquerdes de roca hi creix una estranya umbel·lífera (*Dethawia tenuiflora*). En aquesta zona també està citada la poc comuna *Gymnadenia odoratissima*, petita i discreta.

### *Leontopodium alpinum*

Segurament, la més emblemàtica de les plantes de muntanya i símbol de l'alpinisme. La seva fama li ha provocat una severa depredació i fins i tot s'havia arribat a vendre com a record. Actualment és protegida a tot arreu. La població del Catllaràs representa un reducte singular en la seva distribució general d'alta muntanya.



### *Anthericum iliago*

El liri de Sant Bru llueix a l'estiu amb unes boniques flors estelades d'un blanc molt pur.

Aquesta obaga és realment un lloc únic, perquè malgrat la seva modesta alçada -entorn dels 1500 m-, les condicions climàtiques i d'humitat ens recorden indrets de l'Alt Pirineu.

Al cantó de sota de la pista s'estén una mollera alimentada pel rec que baixa de la Font de la Devesa Jussana. Com en tota mollera, hi fa de mal transitar i és millor que no ens hi endinsem. Serà la manera de preservar la flora específica que hi creix, com les cotoneres (*Eryophorum angustifolium*) i les orquídiies típiques de mulladiu esmentades més amunt.

## Com es classifiquen les espècies en perill d'extinció?

L'estat de conservació de les espècies vives s'avalua segons uns criteris marcats per la UICN (Unió Internacional per la Conservació de la Natura). Actualment, cada espècie s'inclou en una de les set categories que indiquen el grau d'amenaça per a la seva supervivència. Aquests criteris es poden aplicar sobre qualsevol àmbit geogràfic (per exemple, una espècie pot estar en una categoria si parlem de Catalunya i en una de molt diferent si ens referim a tot el planeta).



- EW - Extinta en estat salvatge
- CR - En perill crític
- EN - En perill
- VU - Vulnerable
- NT - Gairebé amenaçada

### *Cypripedium calceolus*

La sabateta de la Mare de Déu és l'orquídia europea que té la flor més gran, comparable en grandària amb les tropicals. A causa de la seva bellesa ha patit una història d'espoli que n'ha provocat l'extinció en moltes zones on abans era abundant. Les poblacions de la Península Ibèrica són molt localitzades i fràgils, i estan estrictament protegides. Paradoxalment, un dels principals perills per a la seva supervivència està provocat pels propis amants de les orquídiies, ja que una excessiva freqüentació malmet greument el seu hàbitat, per compactació del sòl, trepig accidental de plantes incipients o destrucció d'altra vegetació que li proporciona una lluminositat adequada.





# MIRADOR D'ARDERICÓ

Tenim als nostres peus la vall d'Ardericó, una de les més boniques del Catllaràs. L'esquena de la Tossa de Montclús la tanca per la banda de llevant i això fa que tot l'indret tingui un aspecte de vall tancada, closa, fent justícia al topònim de la barrera. Tota la part obaga, amb una llarga carena de turons que s'enfilen més amunt dels 1700 m en el seu extrem més ponentí, està coberta per una espessa fageda amb clapes de pi roig, la qual cosa li proporciona un cromatisme contrastat i variable segons l'època de l'any: del verd lluent de la primavera al roig encès de la tardor. Antigament una avetosa cobria el fons de la vall, de la qual només en resta algun exemplar isolat i el topònim de l'Avetar amb què encara es coneix la contrada.

La sortida d'aigües de la vall s'escola per una canal angosta, entre la Roca Forcada i la Tossa de Montclús, coneguda com els Salts, al límit esquerre de la nostra visió.

Darrere de Montclús destaca clarament l'altiplà encinglerat dels Rasos de Tubau, que marca la divisòria entre la conca del Ter i la del Llobregat. I, encara més enllà, es retallen les siluetes del Taga i de Sant Amanç i la seva continuació cap al sud per la successió de cims de la Serralada Transversal, amb el Puigsacalm i els cingles de Cabrera i Aiats.

Als boscos de la vall d'Ardericó hi consten uns quants nuclis reduïts i amagats de la raríssima orquídia *Cypripedium calceolus*, sabateta de la Mare de Déu, i també la presència de *Leontopodium alpinum*, flor de neu, en alguns replans de roca elevats.



Vista cap a llevant  
des del mirador d'Ardericó



Vista de la cara nord de la roca  
de la Devesa Jussana



# LES PINEDES

Una pineda la podem definir com un conjunt d'organismes vius vegetals i animals que conviuen en un determinat espai físic on predominen els pins.

A la Serra del Catllaràs podem trobar dues pinedes diferents, una en la qual predomina el pi roig i una altra en què ho fa el pi negre. Tanmateix, en moltes zones les dues classes de pins es barregen, de manera que és molt corrent trobar-hi pi roig al costat de pi negre. El pi roig també el trobem barrejat amb el faig en moltes zones.

Les pinedes de pi roig formen boscos a l'estatge montà, és a dir, entre els 600 i els 1600 metres aproximadament. En aquest estatge montà o muntanya mitjana, les pinedes conviuen amb altres tipus de boscos com la fageda, ja esmentada anteriorment, o les rouredes de roure martinenc.

Les pinedes de pi roig estan formades per arbres que poden fer més de 25 metres d'alçada, amb el tronc recte i la capçada, més o menys cònica, situada a la part superior del tronc, que en aquesta part és de color rogenc. L'escorça és molt clivellada. Les fulles són aciculars, com agulles, rígides, d'uns 6 cm, acabades en punxa i d'un color verd grisós. Les pinyes són agudes, amb els escudets prominents i en forma de piràmide, però no recorbats. Poden fer entre 3 i 8 cm de longitud.

Existeixen diferents tipus de pinedes de pi roig segons la vegetació que l'acompanya, com ara la pineda de pi roig amb molses i pi negre, la pineda de pi roig amb boixerola o la pineda de pi roig amb bruguerola.

Algunes de les plantes que podem trobar al sotabosc de les pinedes de pi roig del Catllaràs són: el boix (*Buxus sempervirens*), la maduixera (*Fragaria vesca*), el tintorell (*Daphne mezereum*), el lloreret (*Daphne laureola*), el ginebre (*Juniperus communis*), la pirola (*Pyrola chlorantha*), la fetgera (*Anemone hepatica*), el corner (*Amelanchier ovalis*) o el malcoratge (*Mercurialis perennis*).

Pel que fa a les pinedes de pi negre, són boscos que es troben a l'estatge subalpí o d'alta muntanya pirinenca, que se situaria entre els 1600 i els 2300 metres aproximadament, punt que marca el límit superior del bosc.

L'estatge subalpí es caracteritza per unes condicions ambientals molt adverses a causa de les nevades o les gelades. Això afecta directament el desenvolupament dels pins negres, fent que sovint siguin més baixos que el pi roig i que a vegades adoptin formes retorçades. Cal dir que a la Serra del Catllaràs, de menor altitud, es troben pins negres tan alts com els pins roigs, amb el tronc igual de recte.

El pi negre és un arbre que pot fer uns 15 metres d'alçada, amb un tronc gruixut i una escorça no tan clivellada com la del pi roig. Les fulles són petites i aciculars, de fins a 6 cm, punxents i molt atapeïdes sobre les branques. Les pinyes són petites, de fins a 7 cm de llargada, amb els escudets en forma de ganxet, no piramidals com al pi roig.

Algunes de les plantes que podem trobar en una pineda de pi negre són: el ginebró (*Juniperus communis subsp. alpina*), la pirola (*Pyrola chlorantha*), la viola groga (*Viola biflora*), la soslèria (*Sesleria caerulea*) o la pulsatil·la blanca (*Pulsatilla alpina*).



Diferències visuals entre les pinyes de pi roig (esquerra) i pi negre (dreta).



### *Daphne laureola*

Lloreret, per les seves fulles que recorden el llorer. És una de les plantes de floració més primerenca enmig del bosc. Ho fa en grups compactes de flors de color groc-verdós.

### *Pulsatilla alpina*

Al Catllaràs hi creix la subespècie *font-queri*, coneguda popularment per pulsatil·la blanca. Floreix la primera part de l'estiu, amb flors solitàries i delicades de color blanc.





# PLA DE CATLLARÀS

“ La llavor del pi (pinyó) és una font d'aliment per a molts animals del bosc, especialment a l'hivern. La resina actua com a cicatritzant de les ferides que pugui sofrir l'arbre.

La part més elevada del Catllaràs presenta un relleu d'altiplans emmarcats pels cims més alts de la serra. El Pla de Catllaràs, on som ara mateix, amb el seu característic roc enmig del prat, n'és el nucli central. Just davant nostre, més enllà del roc, s'alça el Serrat Negre, que, amb els seus 1781 m. d'altitud, marca el sostre del massís. A la dreta s'enfila el Cap de la Baga de Fontanals (1742 m) i a l'esquerra el Pedró (1765 m). Al bell mig d'aquest triangle de cims culminals coberts de boscos de pi negre, pi roig i faig, l'espai obert del Pla de Catllaràs, amb el seu mugronet de roca calcària, ens regala un dels paisatges més ufanosos de l'itinerari.

Naturalment, aquest prat subalpí és el resultat ancestral d'una acció humana encaminada a l'obtenció d'àmplies zones de pastura per als ramats. Sense aquesta intervenció, de ben segur que els boscos cobririen tot el pla. Ara bé, en aquest cas l'economia ha afavorit la diversitat, tot engendrant un paisatge amb unes condicions altitudinals i climàtiques que, en certa manera, emmirallen l'indret en els prats alpins del Pirineu.

Al prat hi podem trobar algunes de les espècies típiques de prats d'alta muntanya com *Coeloglossum viride*, *Rhinanthus minor*, *Endressia pyrenaica* o *Bistorta vivipara*.

El roc del mig del prat ens ofereix al seu torn un bon mostrari de vegetació rupícola, amb una cara obaga i una de solella ben marcades.

A banda i banda del prat hi ha dues zones especials de protecció per afavorir la presència i aparellament del gall fer (*Tetrao urogallus*).



**Rhinanthus minor**

Molt semblant a la comuna esquellada grossa (*Rhinanthus pumilus*), la petita té tendència més muntanyenca i és força més rara.



**Bistorta vivipara**

Planta típica de l'alta muntanya pirinenca. Floreix enmig dels prats amb una espigueta de flors blanques.



**Endressia pyrenaica**

Planta perenne de creixement baix que floreix els mesos d'abril i maig formant rametes amb conjunts de 10 a 30 flors.



# LES ORQUÍDIES

Les orquídiies generen una fascinació que arriba molt més enllà dels botànics i dels afeccionats. La natura n'ha aconseguit desenvolupar més de 25.000 dissenys diferents que s'estenen per gairebé tots els ambients del planeta. Una mica més de trenta han estat trobades al Catllaràs. Us mostrem totes les que a dia d'avui hi són citades.



Brolles i prats  
20-60 cm

*Anacamptis pyramidalis*



Bosc  
20-60 cm

*Cephalanthera damasonium*



Bosc i vorades  
15-60 cm

*Cephalanthera longifolia*



Bosc  
10-60 cm

*Cephalanthera rubra*



Prats i pastures  
10-25 cm

*Coeloglossum viride*



Bosc clar  
20-40 cm

*Cypripedium calceolus*



Aiguamolls  
Riberes  
30-100 cm

*Dactylorhiza elata*



Bosc humit  
Molleres  
20-80 cm

*Dactylorhiza fuchsii*



Prats  
humits  
Molleres  
20-80 cm

*Dactylorhiza incarnata*



Bosc humit  
Molleres  
20-80 cm

*Dactylorhiza maculata*



Prats humits  
Molleres  
15-60 cm

*Dactylorhiza majalis*



Prats  
10-50 cm

*Dactylorhiza sambucina*



Marges  
sorrencs  
20-50 cm

*Epipactis atrorubens*



Bosc  
Margerers  
20-80 cm

*Epipactis distans*





Boscós i  
vorades  
20-80 cm

*Epipactis helleborine*



Boscós  
clars  
20-50 cm

*Epipactis kleinii*



Boscós  
15-45 cm

*Epipactis microphylla*



Boscós i  
claríanes  
20-80 cm

*Epipactis muellerii*



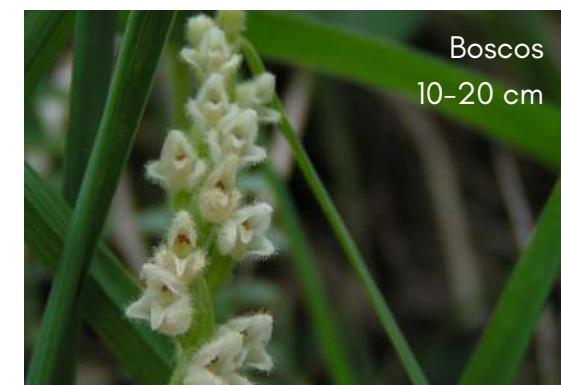
Molleres  
Jonqueres  
Riberes  
20-60 cm

*Epipactis palustris*



Boscós  
Margerés  
20-80 cm

*Epipactis tremolsii*



Boscós  
10-20 cm

*Goodyera repens*



Prats  
Molleres  
20-60 cm

*Gymnadenia conopsea*



Prats humits  
Mulladius  
20-100 cm

*Gymnadenia densiflora*

## Com podem reconèixer una orquídia?

### CARACTERÍSTIQUES MORFOLÒGIQUES

- No tenen mai cap part llenyosa.
- Les fulles són sempre enteres, amb la vora llisa i amb els nervis paral·lels. Surten directament de la tija (sense pecíol) o de la base (roseta basal).
- Cada planta té una sola tija de flors.
- La flor està composta de 3 sèpals i 3 pètals.
- El pètal central és més gran que els altres, s'anomena label i pren formes molt diverses.





Pastures  
Prats  
10-30 cm

*Gymnadenia gabasiana*



Prats  
20-30 cm

*Gymnadenia odoratissima*



Bosc  
Matollars  
20-80 cm

*Limodorum abortivum*



Bosc  
Prats  
10-40 cm

*Ophrys apifera*



Prats  
Brolles  
10-30 cm

*Ophrys catalaunica*



Prats secs  
Erms  
10-30 cm

*Ophrys forestieri*



Prats  
Brolles  
Marges  
20-50 cm

*Ophrys insectifera*



Prats  
10-25 cm

*Neotinea ustulata*



Bosc  
10-40 cm

*Neottia nidus-avis*



Prats humits  
Molleres  
15-60 cm

*Ophrys passionis*



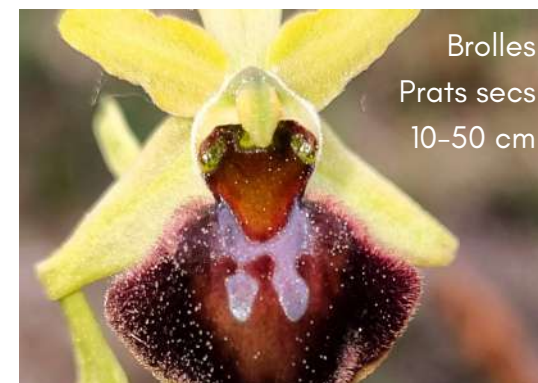
Prats secs  
Marges  
Brolles  
15-45 cm

*Ophrys scolopax*



Bosc  
Prats  
20-60 cm

*Neottia ovata*



Brolles  
Prats secs  
10-50 cm

*Ophrys sphegodes*



Prats  
Margeres  
20-50 cm

*Ophrys subinsectifera*





La singular bellesa de les orquídies es mostra en una varietat de formes i colors insòlita en els marcs d'una mateixa família.



*Gymnadenia conopsea*



Boscors clars  
Prats  
Marges  
10-40 cm

*Orchis antropophora*



Prats  
Brolles  
10-60 cm

*Orchis mascula*



Boscors clars  
Molleres  
30-50 cm

*Orchis militaris*



Boscors clars  
Prats  
15-30 cm

*Orchis pallens*



Matollars  
Boscors clars  
Prats  
20-50 cm

*Orchis simia*



Boscors clars  
Prats  
20-50 cm

*Platanthera bifolia*



Prats  
Boscors clars  
20-80 cm

*Platanthera chlorantha*



Erms  
Prats secs  
10-30 cm

*Spiranthes spiralis*



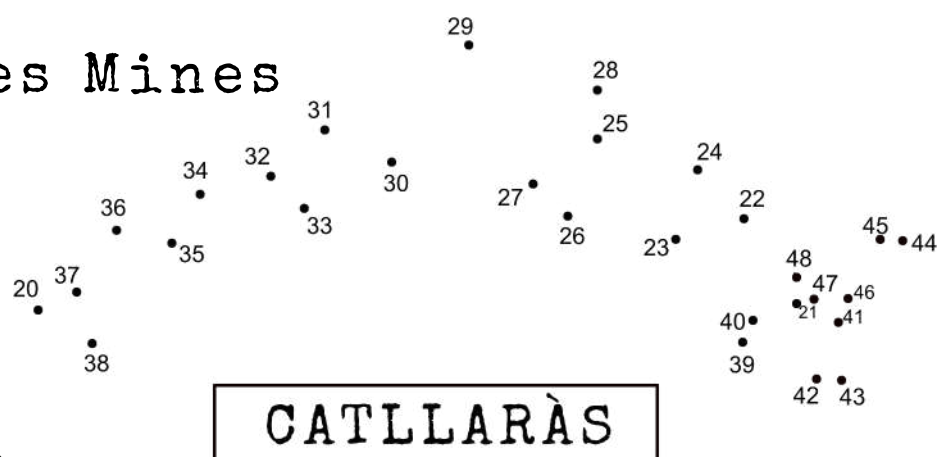
# LA RUTA DELS TREPPELLUTS

Ets un bon explorador? Si és així els trepelluts et donaran la benvinguda i et convidaran a fer una gran investigació pel seu viatge a la serra del Catllaràs. Tingues en compte que els exploradors s'han de fixar amb tots els petits detalls. Molta sort en l'aventura!

## 1. La font - inici ruta

**ENDEVINALLA:** Quin és el nombre mínim d'escales que hauràs de pujar per poder beure aigua de la font de la collada de Falgars (inici de la ruta)?

## 2. Les Mines

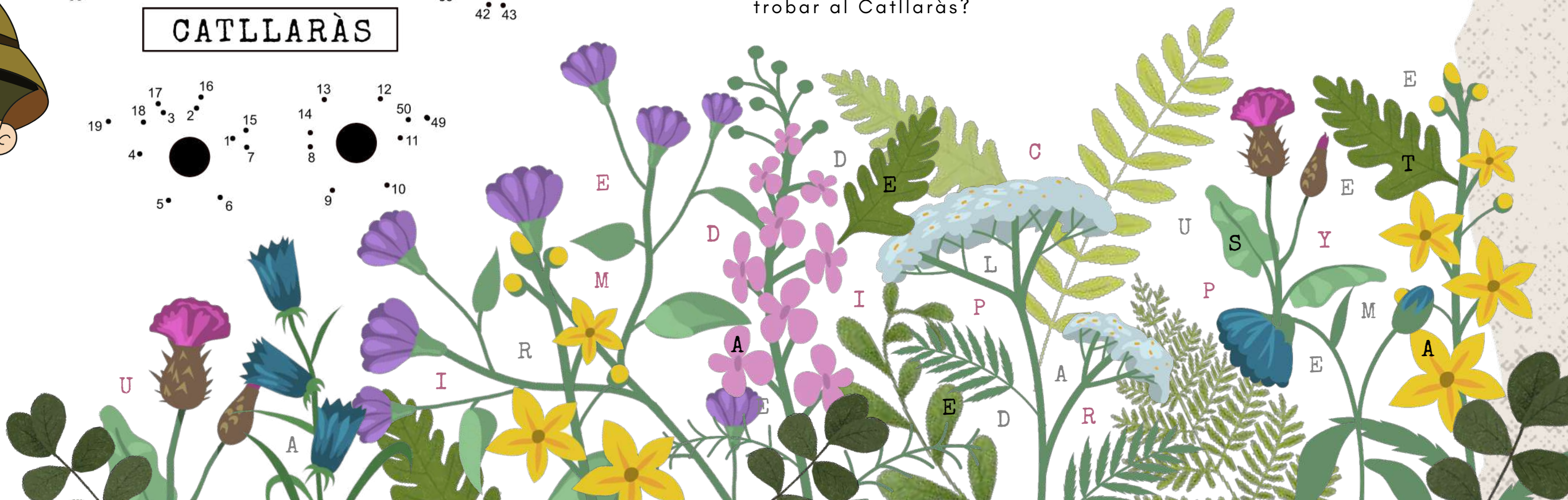


## 3. La Devesa Jussana



**JOC 1:** Ets capaç de trobar a la sopa de lletres 10 noms científics de les plantes que hem vist fins ara?

**JOC 2:** Entre tantes fulles, flors, números i lletres, ets capaç de construir el nom comú de l'orquídia amenaçada que podem trobar al Catllaràs?





# VISITA LA POBLA

Als peus del vessant septentrional del Catllaràs, just al punt de l'aiguabarreig entre el Llobregat, l'Arija i el Regatell, s'alça el nucli urbà de la Pobla de Lillet. Les característiques especials d'aquest enclavament configuren un entramat de diferents barris separats pels rius i relligats per un conjunt de ponts. Dos d'aquests ponts, situats al centre del poble, són de pedra amb una sola arcada lleugerament apuntada.

El poblament inicial es va establir en un turó lleugerament elevat sobre el riu, anomenat el Pujol. Al seu voltant resten uns quants carrers antics organitzats entorn del Castell i l'església, amb algunes trencades que els comuniquen.

Als afores del poble, el conjunt monàstic de Santa Maria de Lillet i la rotunda romànica de Sant Miquel ens remunten als orígens de l'ocupació medieval de la vall. Més recent en la història, la industrialització primerenca lligada a la força de l'aigua ha deixat com a testimoni artístic els Jardins Artigas, obra d'Antoni Gaudí, que va visitar la vall per la seva amistat amb el comte Güell, promotor de la fàbrica de ciment del Clot del Moro. Ambdós recintes es poden visitar amb l'atractiu afegit del carrilet turístic, que segueix el traçat del que antigament servia a la fàbrica per abastir-se de carbó i transportar la producció als mercats.

Tanmateix, el paisatge és potser l'atractiu principal de la Pobla, en particular pel magnífic teló de fons que li aporten els boscos del Catllaràs, amb els seus colors canvians al llarg de l'any.



Vistes de la Pobla amb el Catllaràs al fons





# BIBLIOGRAFIA

- AYMERICH, P. 2000. "Una flora singular". L'Erol, 67, 14-15.
- COLL, J.M. 2015. "Les mines de carbó de la Pobla de Lillet". L'Erol, 126, 26- 35
- DE BOLÓS. O., VIGO, J., MASALLES, R.M., NINOT, J.M. 2005. Flora manual dels països Catalans. Pòrtic.
- DIVERSOS AUTORS. 2019. Plantes de la serra de Queralt. Edicions de l'Albí.
- FOLCH I GUILLEN, R., FRANQUESA, T., CAMARASA, J. 1984. Història Natural dels Països Catalans. Volum 7. Vegetació. Enciclopèdia Catalana.
- MASALLES, R.M., CARRERAS, J., FARRÀS, A., NINOT, J.M. 1988. Història Natural dels Països Catalans. Volum 6. Plantes superiors. Enciclopèdia Catalana.
- MASCLANS, F. 1984. Guia per a conèixer els arbres. Editorial Montblanc.
- PASCUAL, R. 1985. Guia dels arbres dels Països Catalans. Kapel S.A.
- PÉREZ TORT, S. 2017. "Concepció, l'exploració d'una mina de lignit al Catllaràs". L'Erol, 131, 46-53.
- TORRAS, C. A. 1905. Bergadá. Valls altes del Llobregat. L'Avenç, Barcelona.
- VIGO I BONADA, J. 1976. L'Alta muntanya catalana. Flora i Vegetació. Editorial Montblanc.

# AGRAÏMENTS

Un bon grup de persones i entitats ha col·laborat en la confecció de l'itinerari i en la guia que l'acompanya, ja sigui com a redactores, correctores, informadores o facilitadores de material.

Un agraïment especial a: Núria Alba, Albert Armenteras, Jaume Cunill, Domènec Ferrer, Toni Mampel, Carles Navarro, Josep Padullés i Josep Sánchez; i a les entitats locals: AEL (Associació Excursionista Lillet) i CEL (Centre d'Estudis Lillet).

# EL PÒSTER

El pòster de la guia botànica del Catllaràs permet als lectors identificar de forma ràpida les principals espècies que es poden localitzar durant la ruta.

S'ha dividit en 6 grups: els arbres i els arbustos més comuns, 5 plantes significatives i curioses del sender, les 2 espècies més emblemàtiques i alhora famoses de la serra, 5 exemples de la vegetació rupícola del territori i les orquídies que deixen embadalits a tots els afeccionats a les plantes.

Podeu trobar el pòster de forma permanent a la web de turisme de La Pobla de Lillet: [www.turismelillet.cat](http://www.turismelillet.cat), on el podreu descarregar en qualsevol moment.

Acompanyant aquest text trobareu l'enllaç directe al document mitjançant codi QR.

US ANIMEU A BUSCAR TOTES  
LES ESPÈCIES QUE HI APAREIXEN?





El sender botànic del Catllaràs recorre els indrets més significatius, en l'àmbit botànic i paisatgístic, del vessant septentrional de la serra.

Aquesta guia conté la descripció de l'itinerari i les informacions corresponents a cada una de les parades d'interès especial situades en dotze punts del trajecte. Les il·lustracions cobreixen totes les orquídiess citades al massís i moltes de les plantes descrites en el text.

La guia vol ser molt més que un llibret amb mil i una espècies; vol ser el vostre company de viatge, una estona de diversió per a petits i grans i un petit recull dels valors de la serra del Catllaràs. Amb ella a la butxaca podreu conèixer cada racó d'aquest territori meravellós i jugar a buscar totes aquelles espècies que amb tant d'orgull els poblatans volem mostrar i preservar.

LA GUIA CONTÉ TOTS ELS EXEMPLARS  
D'ORQUÍDISS DEL CATLLARÀS I  
ENLLAÇOS INTERACTIUS MITJANÇANT  
CODI QR PER AMPLIAR LA INFORMACIÓ.

INCLOU  
JOCS  
INFANTILS

INCLOU  
PÒSTER I  
MAPA DE LA  
RUTA